

ΝΕΟΣ ΑΝΑΧΑΡΣΙΣ

[Βιέννη 1797]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ'

Ὀδοιπορία τῆς Θεσσαλίας¹

Ἀμφικτύονες — Μάγισσαι — Βασιλεῖς τῶν Φερῶν — Κοιλὰς τῶν Τεμπῶν

Ἐβγαίνοντας ἀπὸ τὰς Θερμοπύλας² ἐμβαίνει τινὰς εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Αὕτῃ ἡ ἐπαρχία, εἰς τὴν ὁποίαν συμπεριλαμβάνεται ἡ Μαγνησία³ καὶ διάφοραι ἄλλαι μικραὶ τοπαρχίαι ἔχουσαι ξεχωριστὰς ὀνομασίας, εἶναι περιωρισμένη κατ' ἀνατολὰς ἀπὸ τὴν θάλασσαν, κατ' ἄρκτον ἀπὸ τὸ ὄρος Ὀλυμπον, κατὰ δυσμὰς ἀπὸ τὸ ὄρος Πίνδον⁴ καὶ κατὰ μεσημβρίαν ἀπὸ τὴν Οἷτην⁵. Ἀπὸ τὰ αἰώνια σύνορα αὐτά, ἐξέρχονται ἄλλαι ἀλυσίδες βουνῶν καὶ λόφων ἔρπουσαι εἰς τὰ ἐνδότερα μέρη. Αὐταὶ ἐναγκαλίζουσι κατὰ διαστήματα εὐφόρους πεδιάδας, αἵτινες διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν περιοχὴν τους παρο-

1. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 357 χρόν. πρὸ Χριστοῦ.

2. Θερμονέρια.

3. Τοῦ Δημητριάδος ἡ ἐπαρχία.

4. Ἄγραφα.

5. Βάνινα ὀξιεῖς.

μοιάζουσι μὲ εὐρύχωρα ἀμφιθέατρα¹. Πόλεις εὐτυχισμέναι ἐγείρονται ἐπάνω εἰς τὰ ὕψη ὅπου περιτριγυρίζουσι τὰς πεδιάδας αὐτάς. Ὅλος ὁ τόπος ποτίζεται ἀπὸ ποταμούς, ὧν οἱ περισσότεροι πίπτουσιν εἰς τὸν Πηνειόν², ὅστις προτοῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν θάλασσαν, διαπερνᾷ τὴν περίφημον κοιλάδα, γνωστὴν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Τέμπε³.

Μερικὰ στάδια παρεμπρὸς ἀπὸ τὰς Θερμοπύλας, ἤϋραμεν τὴν μικρὰν χώραν Ἀνθέλην⁴, περίφημον δι' ἓνα ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος καὶ διὰ τὴν συνέλευσιν τῶν Ἀμφικτυόνων ὅπου συγκροτεῖται κάθε χρόνον ἐκεῖ⁵. Αὕτῃ ἡ σύναξις ἤθελεν εἶναι ἡ ἐπωφελεστάτη καὶ ἐπομένως ἡ ἀρίστη τῶν νομοθεσιῶν, ἂν αἱ αἰτίαι τῆς φιλανθρωπίας, ὅπου ἐνήργησαν νὰ τὴν θεσπίσωσι, δὲν ἤθελεν ἀναγκασθῶσι νὰ παρχωρήσωσιν εἰς τὰ πάθη ἐκείνων ὅπου διοικοῦσι τὰ ἔθνη.

Κατὰ τὸ λέγειν μερικῶν, ὁ Ἀμφικτύων, βασιλεύοντας εἰς τὰ πέριξ, ἐστάθη ὁ πρῶτος προστάτης⁶, ἄλλοι πάλιν λέγουσι πῶς ὁ Ἀκρίσιος, βασιλεὺς τοῦ Ἀργους⁷. Ἐκεῖνο ὅπου φαίνεται βέβαιον εἶναι ὅτι εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, δώδεκα γένη ἀπὸ τὰ ἀρχτῶα μέρη τῆς Ἑλλάδος⁸, καθὼς οἱ Δωριεῖς, οἱ Ἴωνες, οἱ Φωκεῖς,

1. Πλίνιος, βιβλ. 4, κεφ. 8, τόμ. α', σελ. 199.

2. Σαλαμβριάν.

3. Μπαμπᾶς.

4. Μόλος.

5. Ἡρόδοτος, βιβλ. ζ', κεφ. 200, ὑπομνήματα τῆς φιλολογ. ἀκαδ. τόμ. 3, σελ. 191.

6. Θεόπομπος, εἰς Ἀμφικτυον. Πausανίας, βιβλ. 10, κεφ. 8, σελ. 815.

7. Στράβ. βιβ. θ', σελ. 420.

8. Αἰσχίν. Περὶ ψευδ. νόμ. σελ. 413. Στράβ. ὁμοίως. Pausan. ὁμοίως. — Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς δὲν συμφωνοῦν ἐπάνω εἰς τὰ γένη ὅπου ἔστελλον ἀπεσταλμένους εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν. Ὁ Αἰσχίνης, ὅπου ἐκθέτω ἀνωτέρω, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ μαρτυρία εἶναι τουλάχιστον διὰ τὸν καιρὸν του προτιμότερα ἀπ' ὅλας τὰς ἄλλας, ἐπειδὴ καὶ ἦτον ὁ ἴδιος ἀπεσταλμένος, ὀνοματίζει τοὺς Θετταλοὺς, τοὺς Βοιωτοὺς, τοὺς Δωριεῖς, τοὺς Ἴωνες, τοὺς Περραιβοὺς, τοὺς Μάγνητας, τοὺς Λοκροὺς, τοὺς Οἰταίους, τοὺς Φθιώτας, τοὺς Μαλίους καὶ τοὺς Φωκεῖς. Οἱ ἀντιγραφεῖς ἀπέβαλον τὸ δωδέκατον, οἱ δὲ κριτικοὶ ὑποθέτουν πῶς εἶναι οἱ Δόλοπες.

οἱ Βοιωτοί, οἱ Θεσσαλοὶ καὶ ἄλλοι ἔκαμαν μίαν συμφωνίαν διὰ νὰ προλάβωσι τὰ κακὰ ὅπου ὁ πόλεμος ἐφεῖλκε κατόπι του. Ἐθεσπίσθη νὰ στέλλωσι κάθε χρόνον ἀπεσταλμένους εἰς τοὺς Δελφοὺς¹ καὶ ὅτι τὰ τολμήματα ὅπου ἤθελε γένωσιν ἐναντίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις ἐδέχθη τοὺς ὅρκους των, καὶ ὅλα ἐκεῖνα ὅπου εἶναι ἐναντία εἰς τὰ δίκαια τῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων αὐτοὶ ἐχρεωστοῦσαν νὰ εἶναι οἱ ὑπερασπισταί, θέλουσιν ἀναχθῇ εἰς τὴν συνέλευσιν αὐτήν. . .

Ἀπὸ τὴν Ἀνθέλῃν ἐμβήκαμεν εἰς τὸν τόπον τῶν Τραχινίων² καὶ εἶδαμεν εἰς τὰ πέριξ τοὺς πεδινοὺς ἀνθρώπους καταγινομένους εἰς τὸ νὰ συνάξωσι τὴν πολύτιμον σκάρφην ὅπου βλαστάνει ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος Οἶτην³. Ἡ ἔφεσις τοῦ νὰ πληροφορήσωμεν τὴν περιέργειάν μας, μᾶς ὑπεχρέωσε νὰ πάρωμεν τὸν δρόμον τῆς Ὑπάτης⁴. Μᾶς εἶχον εἰπεῖ ὅτι θὲ νὰ εὕρωμεν πολλὰς μάγισσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν πόλιν αὐτήν⁵· εἶδομεν ἀληθινὰ ἐκεῖ περισσὲς ποταπὲς γυναῖκες, ὅπου ἤμποροῦσαν (καθὼς ἔλεγον) νὰ κρατήσωσι τὸν ἥλιον, νὰ τραβήξωσι τὸ φεγγάρι εἰς τὴν γῆν, νὰ διεγείρωσι ἢ νὰ γαληνιάσωσι τὰς τρικυμίας, νὰ ξανακράξωσι τοὺς πεθαμένους εἰς τὴν ζωὴν, ἢ νὰ ἀποθήσωσι τοὺς ζωντανοὺς εἰς τὸν τάφον⁶.

Πῶς αἱ τοιαῦται ἰδέαι ἤμπόρεσαν νὰ γλιστρήσωσιν εἰς τὰ πνεύματα; Ἐκεῖνοι ὅπου τὰς θεωροῦσιν ὡς προσφάτους, θέλουσιν, ὅτι, εἰς τὸν παρελθόντα αἰῶνα, μία Θετταλὴ ὀνομαζομένη Ἀγλαονίκη, μανθάνοντας νὰ προλέγῃ τὰς ἐκλείψεις τῆς σελήνης, ἀπέδωκεν αὐ-

1. Καστρί εἰς τὴν Φωκίδα.

2. Ἐπαρχία τοῦ Νέων Πατρῶν.

3. Θεόφρ. Ἱστορ. βοτ. β. 9, κεφ. ια', σελ. 1063.

4. Πατρατζίκι.

5. Ἀριστοφ. Νεφέλ. στίχ. 747. Πλίνιος, βιβλ. 30, κεφ. α', τόμ. β' σελ. 523. Σενέκ. εἰς Ἱππόλ. δραμ. 2, στ. 420. Ἀπουλ. Μεταμ. β. α', σ. 15, β. 2, σ. 20.

6. Ἐμπεδοκ. Διογ. Λαέρτ. βιβ. η', § 59. Ἀπουλ. αὐτ. σ. 6. Βιργίλ. ἐκλογ. η', στίχ. 69.

τὸ τὸ φαινόμενον εἰς τὴν δύναμιν τῶν γητευμάτων της¹ καὶ ὅτι ἐσυμπέραναν ἀπ' ἐκεῖ, πὼς οἱ ἴδιοι τρόποι ἦσαν ἀρκετοὶ νὰ ἀπαιωρήσωσιν ὅλους τοὺς νόμους τῆς φύσεως· προβάλλουσιν ὁμῶς καὶ μίαν ἄλλην Θετταλήν, ἥτις, ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν ἡρωϊκῶν αἰώνων, ἐξήσκει ἐπάνω εἰς τὸ ἄστρον αὐτὸ μίαν αὐτοκρατορικὴν ἰσχύν²· καὶ μία ποσότης ἀποτελεσμάτων ἀποδεικνύει φανερά, ὅτι ἡ μαγεία παρειαῖσθαι πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Μὴ φροντίζοντες νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν ἀρχὴν της, ἠθελήσαμεν ἐν καιρῷ τῆς διατριβῆς μας εἰς τὸ Πατρατζίκι νὰ γνωρίσωμεν τὰ ἀποτελέσματά της· μᾶς ἐπῆγαν κρυφίως εἰς μερικὲς γραῖες, τῶν ὁποίων ἡ πενιχρότης ἦτον τόσον ὑπερβολικὴ, ὅσον καὶ ἡ ἀμάθειά των· αὐταὶ ἐκαυχῶντο πὼς εἶχον ἀντιφάρμακα ἐναντίον τῶν δαγκαμάτων τῶν σκορπίων καὶ τῶν ἐχιδνῶν³, πὼς εἶχον ἄλλα διὰ νὰ καταντήσωσιν ἐκνεύρωμένην ἢ ἀνενέργητον τὴν φλόγα ἐνὸς νέου συζύγου, ἢ διὰ νὰ κάμωσι νὰ χαθῶσι τὰ ποίμνια καὶ τὰ μελίσσια⁴· εἶδαμεν ἐκεῖ. . .

.

Ἀπὸ τὸ Πατρατζίκι ἐπῆγαμεν εἰς τὴν Λάμιαν καί, ἐξακολουθοῦντες νὰ περιπατῶμεν εἰς ἄγριον τόπον, ἀπὸ ἕναν ἄνισον καὶ λοφώδη δρόμον ἐφθάσαμεν εἰς τοὺς Θαυμακοὺς, ὅπου μᾶς ἐφάνη ἡ πλέον ὠραιότερα θεωρία ὅπου ἡμπορεῖ νὰ εὔρεθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα⁵, ἐπειδὴ καὶ αὕτῃ ἡ πόλις εἶναι ἐπάνωθεν ἀπὸ ἕνα ἄπειρον ἴσιωμα, τοῦ ὁποίου ἡ θεὰ προξενεῖ πάραυτα μίαν ζωηρὰν ἐσωτερικὴν κίνησιν· εἰς αὐτόν τὸν πλούσιον καὶ θαυμαστὸν κάμπον⁶ εἶναι θεμελιωμένοι περισσαὶ πόλεις καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων τὰ Φέρσαλα, μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας καὶ ὀλβιωτέρας τῆς Θεσσαλίας. Ἡμεῖς τὲς περιήλθομεν ὅλες, εἰδοποιούμενοι, ὅσον τὸ δυνατόν, τῶν ἀρχαίων συνη-

1. Πλούταρχ. τόμ. β', σελ. 145.

2. Σενέκ. εἰς Ἡρακλ. Οἰταῖος στίχ. 525.

3. Πλάτ. εἰς Εὐθύδ. τόμ. α', σελ. 290.

4. Ἡρόδοτ. βιβλ. β', κεφ. 181. Πλάτ. περὶ νόμ. βιβλ. ια', τόμ. β' σελ. 933.

5. Λιβ. βιβ. 32, κεφ. 4.

6. Ποκόκ. τόμ. 3, σελ. 153.

θειῶν των, τῆς διοικήσεώς των, τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἡθῶν τῶν ἐγκατοίκων των.

Φθάνει μόνον νὰ ρίψῃ κανεὶς τὰ μάτια του εἰς τὴν φύσιν τῆς γῆς, διὰ νὰ καταπεισθῇ πῶς ἔπρεπε νὰ περισφαλῇ ἄλλοτε σχεδὸν τόσα γένη ἢ φυλάς, ὅσα παρασταίνει βουνὰ καὶ κοιλάδας· διαχωρισμένοι ὄντες τότε ἀπὸ ἰσχυρὰ σύνορα, τὰ ὅποια ἦτον ἀνάγκη εἰς κάθε στιγμὴν νὰ καταπολεμῶσιν ἢ νὰ διαφενδεύωσιν, ἔγιναν τόσον ἀνδρεῖοι, ὅσον ἐγχειρηματίαι, καί, ὅταν ἡμερώθησαν τὰ ἔθνη των, ἡ Θεσσαλία ἐστάθη ἡ καθέδρα τῶν ἡρώων καὶ τὸ θέατρον τῶν πλέον μεγάλων κατορθωμάτων. Ἐκεῖ ἐφάνησαν οἱ Κένταυροι καὶ Λαπίθαι, ἐκεῖθεν ἐξέπλευσαν οἱ Ἀργοναῦται¹, ἐκεῖ ἀπέθανεν ὁ Ἡρακλῆς, ἐκεῖ ἐγεννήθη ὁ Ἀχιλλεύς, ἐκεῖ ἔζησεν ὁ Πειρίθοος, ἐκεῖ οἱ πολεμισταὶ ἤρχοντο ἀπὸ τοὺς πλέον μακρινοὺς τόπους νὰ δοξασθῶσι διὰ τὰς ἀνδραγαθίας των. Οἱ Ἀχαιοί, οἱ Αἰολεῖς, οἱ Δωριεῖς, ἀφ' ὧν κατὰγονται οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἄλλα ἰσχυρὰ ἔθνη, ἔχουσι τὴν ἀρχὴν των ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν. Τὰ γένη, ὅπου ὑπερεξέχουσι τὴν σήμερον, εἶναι οἱ λεγόμενοι κυρίως Θετταλοί², οἱ Οἰταῖοι³, οἱ Φθιωταί⁴, οἱ Μάλιοι⁵, οἱ Μάγνητες⁶, οἱ Περραιβοί⁷ καὶ ἄλλοι. Ἄλλοτε ἦσαν ὑποκείμενοι εἰς βασιλεῖς, ὕστερον ὑπέφερον καὶ αὐτοὶ τὰς συνηθισμένας μεταβολὰς εἰς τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ βασίλεια. Οἱ περισσότεροι εἶναι τὴν σήμερον ὑποκείμενοι εἰς μίαν ὀλιγαρχικὴν διοίκησιν⁸.

Εἰς κάποιας περιστάσεις, αἱ πόλεις κάθε ἐπαρχίας, ἡγουν κάθε φυλῆς, στέλλουσι τοὺς ἀπεσταλμένους των εἰς τὴν συνέλευσιν, ὅπου

1. Ἀδμητος, εἰς τῶν πενήντα πέντε Ἀργοναυτῶν, ἦτον ἀπὸ τὸν Βελεστῖνον.

2. Οἱ τῶν Τρικάλων τὸν κάμπον οἰκοῦντες.

3. Οἱ κατοικοῦντες τὰ Βάνινα, Πατρατζίκι, Ζητούνι.

4. Οἱ Φερσαλινοὶ ἕως τὸν Πλάτανον.

5. Οἱ Θαυμακινοὶ ἕως τὸν Ἀχινόν.

6. Τοῦ Βόλου καὶ τῆς Ἀγυῖας τὰ χωριά.

7. Οἱ Ὀλυμπιώται, Ἀλασσονῖται, ἕως τὴν Λάρισαν.

8. Θουκυδ. βιβλ. 4, κεφ. 78.

διευκρινίζονται τὰ συμφέροντά των¹. τὰ ψηφίσματα ὁμῶς αὐτῶν τῶν συνεδρίων ὑποχρεώνουσι μόνον ἐκείνους ὅπου τὰ ὑπέγραψαν, καὶ ἔτσι, ὅχι μόνον αἱ ἐπαρχίαι εἶναι ἀνεξάρτητοι ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἀλλ' αὐτὴ ἢ αὐτεξουσιότης ἐκτείνεται ἀκόμη καὶ εἰς τὰς πόλεις ἐκάστης ἐπαρχίας. Λόγου χάριν, ἡ ἐπαρχία τοῦ Ζητουνίου, οὕσα διηρημένη εἰς δεκατέσσαρας τοπαρχίας², οἱ κάτοικοι τῆς μιᾶς ἡμποροῦσι νὰ μὴ θελήσωσι ν' ἀκολουθήσωσιν εἰς τὸν πόλεμον ἐκείνους τῶν ἄλλων³. Αὐτὴ ἡ ὑπερβολικὴ ἐλευθερία ἀδυνατίζει κάθε ἐπαρχίαν, ἐμποδίζοντάς την νὰ ἐνώσῃ τὰς δυνάμεις της, καὶ ἐπιφέρει τόσῃ ἀδυναμίαν εἰς τὰ δημόσια βουλευόμενα ὅπου παραιτοῦνται συχνὰ εἰς τὸ νὰ συναθροίσωσι τὰς συνελεύσεις⁴.

Ἡ συμμαχία τῶν κυρίως λεγομένων Θετταλῶν (λέγονται ὅσοι κατοικοῦσι τῶν Τρικάλων τὸν κάμπον), εἶναι ἡ ἰσχυροτέρα ἀπ' ὅλες, τόσον διὰ τὴν ποσότητα τῶν πόλεων ὅπου ἐξουσιάζει, ὅσον καὶ διὰ τὴν συνένωσιν τῶν Μαγνήτων καὶ τῶν Περραιβῶν, τοὺς ὁποίους αὐτὴ μὲ τὴν ὁλότῃ σχεδὸν καθυπέταξεν⁵.

Ὅρῶνται ἀκόμη καὶ τινες πόλεις ἐλεύθεραι, αἱ ὅποῖαι φαίνονται πῶς δὲν βαστῶνται ἀπὸ καμίαν μεγάλην φυλὴν, καί, οὕσα πολλὰ ἀσθενεῖς νὰ διατηρῶνται εἰς ἓνα κάποιον βαθμὸν ὑπολήψεως, ἀποφασίζουσι νὰ συντροφεύσωσι μὲ δύο-τρεῖς πλησιοχώρους πόλεις, μοναδικές καὶ ἀδύνατες καθὼς καὶ αὐτές⁶.

Οἱ Θεσσαλοὶ ἡμποροῦσι νὰ βάλωσιν εἰς τὸ ποδᾶρι ἑξὶ χιλιάδας καβαλαρέους καὶ δέκα χιλιάδας πεζοὺς⁷, χωρὶς νὰ μετρήσωμεν τοὺς τοξότας, ὅπου εἶναι ἐξαίρετοι καὶ τῶν ὁποίων ἡμπορεῖ νὰ πληθυνθῇ ὁ ἀριθμὸς κατ' ἀρέσκειαν, ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ φυλὴ εἶναι συνηθι-

1. Ὁ αὐτ. αὐτ. βιβ. 35, κεφ. 31, βιβ. 36, κεφ. 8, βιβ. 39, κεφ. 25, β. 42, κ. 38.

2. Στράβ. βιβ. 9, σελ. 434.

3. Διόδ. Σικ. βιβ. 18, σελ. 595.

4. Λιβ. βιβλ. 34, κεφ. 51.

5. Θεόφ. ἀπ. Ἀθην. βιβλ. 6, 265.

6. Στράβ. αὐτόθ. σελ. 437. Λιβ. βιβλ. 42, κεφ. 53.

7. Ξενοφ. Ἑλλ. βιβ. 6, σελ. 581. Ἰσοκ. τ. α', σ. 420.

σμένη παιδιόθε νὰ ρίπτῃ μὲ τὸ δοξάρι¹. Δὲν εἶναι κανένα πρᾶγμα τόσον περίφημον ἀπὸ τὴν καβαλαρίαν τῶν Θετταλῶν². αὐτὴ δὲν εἶναι τρομερὰ μόνον κατὰ τὴν ἰδέαν· ὅλος ὁ κόσμος συμφωνεῖ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀντισταθῇ κανεὶς εἰς τὴν ἰσχυρότητά της³.

Ἄδεται λόγος πῶς αὐτοὶ πρῶτοι ἤρξαν τὴν εὐκολίαν νὰ βάλωσι τὸ χαλινάρι εἰς τὸ ἄλογον καὶ νὰ τὸ ὀδηγήσωσιν εἰς τὸν πόλεμον. Λέγουσι προσέτι ὅτι ἀπ' αὐτὸ ἐστερεώθη ἡ ἰδέα πῶς ὑπῆρχον ἄλλοτε εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἄνθρωποι, κατὰ τὸ ἥμισυ ἄνθρωποι καὶ τὸ ἥμισυ ἄλογα, οἵτινες ὠνομάσθησαν Κένταυροι⁴. Αὐτὸς ὁ μῦθος ἀποδεικνύει τουλάχιστον τὴν ἀρχαιότητα τῆς ἱππικῆς ἀναμεταξύ των, καὶ ἡ ἔφεσις των δι' αὐτὴν τὴν ἄσκησιν εἶναι καθιερωμένη ἀπὸ μίαν ἱεροπραξίαν ὅπου παρατηροῦσιν εἰς τὰς ὑπανδρείας των. Ὑστερον ἀπὸ τὰς θυσίας καὶ ἄλλα ρητά, ὅπου μεταχειρίζονται, ὁ νυμφίος προσφέρει εἰς τὴν νύμφην ἓνα ἄλογον στολισμένον μὲ στολίσματα πολεμικά⁵. Ἡ Θεσσαλία προάγει κρασί, λάδι, καρποὺς διαφόρων εἰδῶν. Ἡ γῆ εἶναι εὐκαρπος εἰς βαθμὸν ὅπου τὸ σιτάρι ἤθελεν αὐξήσει πολλὰ γλήγορα, ἂν δὲν ἐπρονοοῦσαν νὰ τὸ κουρεύσωσιν ἢ νὰ βάλωσι τὰ πρόβατα νὰ τὸ βοσκήσωσι⁶.

Τὰ γεννήματα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μὲ ὅλον ὅπου εἶναι πολλότατα, τρώγονται συχνὰ ἀπὸ τὰ σκωλήκια⁷. κουβαλοῦν μίαν μεγάλην ποσότητα σιταρίου εἰς διαφόρους λιμένας, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς Φθιωτικὰς Θήβας (εἰς τὸν Πλάτανον), ὅπουθεν μετακομίζεται εἰς ξένα μέρη⁸. Αὐτὴ ἡ πραγματεία, ὅπου κόπτει μεγάλας ποσότητας, γίνεται περισσότερον ἐπωφελὲς εἰς τὸ ἔθνος, τὸ ὅποιον ἡμπορεῖ εὐκόλως νὰ τὴν παρατείνῃ καὶ σχεδὸν νὰ τὴν αὐξάνῃ διὰ μέσου τῆς ὑπερβολικῆς ποσότητος τῶν σκλάβων, ὅπου ἐξουσιάζει, ὀνομαζομέ-

1. Ξενοφ. αὐτόθι. Σολιν. κεφ. 8.

2. Παυσ. β. 10, κ. α', σ. 799. Διόδ. Σικ. β. 16, σ. 435. Λίβ. β. 9, κ. 19.

3. Πολύβ. β. 4, σελ. 278.

4. Πλίν. βιβ. 7, κεφ. 56, τόμ. α', σελ. 416.

5. Αἰλιαν. ζώων. βιβ. 11, κεφ. 34.

6. Θεόφρ. ἱστορ. βιβ. 8, κεφ. 7, σελ. 942.

7. Ὁ αὐτὸς αὐτόθι κεφ. 10.

8. Ξενοφ. ἱστορ. Ἑλλ. βιβ. 6, σελ. 581. Λίβ. βιβλ. 39, κεφ. 25.

νων Πενεστῶν. Αὐτοὶ κατάγονται ἀπ' ἐκείνους τοὺς Περραιβοὺς καὶ ἀπ' ἐκείνους τοὺς Μάγνητας, ὅπου οἱ Θετταλοὶ ἔβαλαν εἰς τὰ σίδερα, ἀφοῦ τοὺς ἐνίκησαν. Συμβεβηκός, τὸ ὅποῖον ἀποδεικνύει πολλὰ τὰς ἀντιφάσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Οἱ Θετταλοὶ εἶναι ἴσως ἀπ' ὅλους τοὺς Ἕλληνας ἐκεῖνοι ὅπου καυχῶνται περισσότερον διὰ τὴν ἐλευθερίαν των¹, καὶ αὐτοὶ ἦτον οἱ πρῶτοι εἰς τὸ νὰ καταντήσουν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν σκλαβίαν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὄντες ζηλωταὶ τῆς ἐλευθερίας των, ἔδωσαν τὸ ἴδιον παράδειγμα εἰς τὴν Ἑλλάδα².

Οἱ Πενεσταὶ ἐπαναστάτησαν περισσότερον ἀπὸ μίαν φορὰν³· εἶναι τόσον πολλοί, ὅπου ἐμπνέουσι πάντοτε φόβον, οἱ δὲ αὐθένται των ἡμποροῦσι νὰ κάμωσιν ἓνα ὑποκείμενον πραγματείας καὶ νὰ τοὺς πωλήσωσιν εἰς τὰ ἄλλα γένη τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖνο ὅμως ὅπου εἶναι αἰσχροτέρον ἀκόμη, φαίνονται ἐδῶ ἀχόρταστοι ἄνθρωποι ὅπου νὰ κλέπτωσι τοὺς σκλάβους τῶν ἄλλων, νὰ ἀρπάζωσι σχεδὸν τοὺς ἐλευθέρους κατοίκους, καὶ νὰ τοὺς μετακομίζουν σιδηροδεσμίους εἰς τὰ πλοῖα ὅπου ἡ γλυκύτης τοῦ κέρδους ἔλκει εἰς τὴν Θεσσαλίαν⁴.

Ἐγὼ εἶδα εἰς τὴν πόλιν Ἄρνην (ὄχι μακρὰ ἀπὸ τὰ Τρίκαλα) σκλάβους, τῶν ὁποίων ἡ κατάστασις εἶναι μετριωτέρα· αὐτοὶ κατάγονται ἀπ' ἐκείνους τοὺς Βοιωτοὺς, οἵτινες ἤλθον ἄλλοτε νὰ κατοικήσωσιν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον καὶ ἐδιώχθησαν ἔπειτα ἀπὸ τοὺς Θετταλοὺς. Οἱ περισσότεροι ἐγύρισαν εἰς τοὺς ἀρχαίους τόπους των· οἱ ἄλλοι, μὴν ἡμποροῦντες νὰ παραιτήσωσι τὰς κατοικίας των, ἐσυμβιβάσθησαν μὲ τοὺς νικητάς των, κατένευσαν νὰ γίνουν σκλάβοι⁵, μὲ συμφωνίαν ὅτι οἱ αὐθένται των νὰ μὴν ἡμπορῶσι μήτε νὰ

1. Εὐριπ. εἰς Ἄλκ. στίχ. 677.

2. Θεόπ. εἰς Ἀθην. βιβ. 6, κεφ. 18, σελ. 265.

3. Ἀριστοτ. δημοκ. βιβ. 2, κεφ. 9, τόμ. β', σελ. 328.

4. Ἀριστοφ. πλοῦτ. στίχ. 520, σχολ. τοῦ αὐτοῦ.

5. Ἐν ἔτει 1769 οἱ κάτοικοι τῆς Κάπουρνας (χώρα τῆς Μαγνησίας) ἐβιάσθησαν νὰ πωλήσωσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὴν ἐλευθερίαν των εἰς ἓνα Ἀρβανίτην, ὀνόματι Μουσιλῇ —μὴν ἡμποροῦντες νὰ πληρώσωσι τὸ ὑπερβολικὸν διάφορον τῶν ἀσπρῶν του, τὰ δέκα δεκαοκτὼ τὸν χρόνον—, ἐπὶ συμ-

τούς σγκώσωσι τὴν ζωὴν, μήτε νὰ τοὺς μετακομίσωσιν εἰς ἄλλα κλίματα γῆς· αὐτοὶ ἐπεφορτίσθησαν τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς ἐπὶ μιᾷ ἐτησίῳ ἀντιμισθία. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τὴν σήμερον πλουσιώτεροι ἀπὸ τοὺς κυρίους των¹.

Οἱ Θετταλοὶ ὑποδέχονται τοὺς ξένους μὲ πολλὴν δεξίωσιν καὶ τοὺς φιλεύουσι μὲ μεγαλοπρέπειαν²· ἡ πολυτέλεια λάμπει εἰς τὰ φορέματα καὶ ὀσπίτιά των³, ἀγαπῶσιν ὑπερβολικὰ τὴν κενοδοξίαν καὶ ξεφαντώματα, τὰ τραπέζιά των εἶναι μὲ πολλὴν παρατήρησιν καὶ ἀφθονίαν στολισμένα καὶ αἱ χορεύτριαι, ὅπου παρεισάγονται ἐκεῖ, δὲν ἡμποροῦσι νὰ τοὺς εὐαρεστήσωσιν ἀλλέως, παρὰ ὅταν ξεγυμνωθῶσι, σχεδὸν καὶ ἀπ' ὅλα τὰ καλύμματα τῆς αἰδοῦς⁴.

Εἶναι ζωηροί, φιλοτάραχοι⁵ καὶ τόσον δύσκολοι εἰς τὸ νὰ διοικηθῶσιν, ὅπου ἐγὼ εἶδα περισσὰς πόλεις των καταξεσχισμένας ἀπὸ φατρίας⁶· τοὺς ὀνειδίζουσι, καθὼς καὶ ὅλα τὰ πεπολιτευμένα ἔθνη, ὅτι δὲν στέκονται εἰς τὸν λόγον τους καὶ παραιτοῦσιν εὐκόλως τοὺς συμμάχους των⁷· ἡ ἀνατροφή τους μὴ προσθέτοντας ἄλλο εἰς τὴν φύσιν, παρὰ προλήψεις καὶ λάθη, ἡ διαφθορὰ ἀρχινᾷ ἐνωρίς, κατόπι τὸ παράδειγμα κατασταίνει τὸ κρῖμα εὐκόλον καὶ ἡ ἀτιμωρησία τὸ καταντᾷ ἀναιδές⁸. Εἰς τοὺς πλέον ἀρχαίους χρόνους τους, ἐκαλλιέργουν τὴν ποιητικὴν. Αὐτοὶ δισχυρίζονται πὼς ἐκεῖ ἐγεννήθη ὁ Θάμυρις, ὁ Ὀρφεύς, ὁ Λίνος, καὶ τόσοι ἄλλοι, οἵτινες ἐζοῦσαν εἰς τὸν αἰῶνα τῶν ἡρώων, τῶν ὁποίων τῆς δόξης συμμετεῖχον καὶ ἐ-

φωνία τοῦ νὰ τοὺς ἀφήσῃ νὰ κατοικοῦν τὸν πετρώδη καὶ ἄκαρπον τόπον των καὶ νὰ παίρνη αὐτὸς τὰ κέρδη τοῦ κόπου των. "Ὅστις, κτίζοντας ἐκεῖ ἕναν πύργον διὰ μέσου των, τοὺς βαστᾷ εἰς τὴν πλέον κατησχυμμένην σκλαβίαν.

1. Ἀρχεμ. εἰς Ἀθην. βιβ. 6, σελ. 264. Θουκ. βιβ. 12.

2. Ξενοφ. ἱστ. Ἑλ. βιβ. 6, σελ. 264. Θουκυδ. βιβλ. 12, κεφ. 5, σελ. 624.

3. Πλάτ. εἰς Κρίτ. τόμ. α', σελ. 53. Ἀθην. αὐτόθ. κεφ. 23, σελ. 633.

Θεοφ. ἀπ. Ἀθ. β. 6, κ. 17, σ. 260.

4. Ἀθην. βιβ. 13, κεφ. 9, σελ. 607.

5. Λιβ. βιβλ. 34, κεφ. 51.

6. Ἰσοκρ. ἐπιστ. 2 εἰς Φιλ. τόμ. α', σελ. 451.

7. Δημοσθ. Ὀλυνθ. α', σελ. 4, ὁ αὐτ. εἰς Ἀριστοκρ. σελ. 743.

8. Πλάτ. εἰς Κρίτ. τόμ. α' σελ. 53.

κεῖνοι¹. ὕστερον ὁμῶς ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, οἱ Θετταλοὶ δὲν προ-
 ῆγον κανέναν συγγραφέα, μήτε κανέναν περίφημον τεχνίτην. Εἶναι
 σχεδὸν ἑκατὸν πενήντα χρόνοι, ὅπου ὁ Σιμωνίδης τοὺς ἡῦρεν ἀναι-
 σθήτους εἰς τὰς χάριτας τῶν στίχων του². Εἰς τοὺς τελευταίους
 αὐτοὺς καιροὺς ἔγιναν ὑποκλινέστεροι εἰς τὰ μαθήματα τοῦ ρήτο-
 ρος Γοργίου, προτιμοῦσιν ἀκόμη τὴν μεγαλορρήμονα εὐγλωττίαν,
 ὅπου ὑπερτεροῦσαν, καὶ ἡ ὁποία δὲν ἐδιόρθωσε τὰς ψευδεῖς ιδέας
 ὅπου ἔχουσι περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς³. Αὐτοὶ ἔχουσι τόσῃν ὁ-
 ρεξιν καὶ ὑπόληψιν διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ χοροῦ, ὅπου μεταχειρίζο-
 νται τὰς λέξεις αὐτῆς τῆς τέχνης εἰς τὰς πλέον εὐγενικὰς χρήσεις·
 εἰς μερικὰ μέρη οἱ στρατηγοὶ ἢ οἱ προεστοὶ ὀνομάζονται ἀρχηγοὶ
 τοῦ χοροῦ (χορηγέται)⁴.

Ἡ μουσικὴ τοὺς ἔχει τὸν μέσον τόπον μεταξὺ τῆς τῶν Δωριέων
 καὶ τῶν Ἰώνων, καὶ μὲ τὸ νὰ ζωγραφίζῃ κατὰ διαδοχὴν τὸν ἐναγκα-
 λισμόν τῆς μεγαλαυχίας καὶ τὴν ἀπαλότητα τῆς τρυφῆς, αὐτὴ εὐρί-
 σκει τὸν λογαριασμόν της εἰς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ ἦθη τοῦ ἔθνους⁵.

1. Βοσσ. παρατ. εἰς Μελαμ. βιβλ. 2, κεφ. 3, σελ. 456.

2. Πλουτ. περὶ τοῦ ἀκούειν ποιητ. τόμ. 2, σελ. 15.

3. Πλάτ. εἰς Κρίτ. τόμ. α', σελ. 53· ὁ αὐτ. εἰς Μέν. τόμ. 2 σελ. 70.

4. Λουκιαν. περὶ πηδ. κεφ. 14, τόμ. 2, σελ. 276. — Ὁ Λουκιανὸς διη-
 γεῖται ἓνα ἐπίγραμμα ὅπου ἔγινε δι' ἓναν Θετταλόν, περιεχόμενον εἰς αὐτὰς
 τὰς λέξεις: «Ὁ δῆμος ἀνήγειρεν αὐτὸν τὸν ἀνδριάντα εἰς τὸν Ἰλαρίωνα, ἐπει-
 δὴ καὶ ἐχόρευσε καλὰ εἰς τὸν πόλεμον».

Τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Λουκιανοῦ δὲν εἶναι πρὸς καταφρόνησιν τῶν Θετταλῶν,
 καθὼς συμπεραίνει ὁ Ἀνάχαρσις. Ὁ χορὸς εἶναι γένος ὑποδιαιρούμενον εἰς
 εἶδη ἡδονικὰ καὶ πολεμικά. Ἡδονικὰ εἰσὶν: ἡ σίκιννις, ὁ κόρδαξ(α), λαβύριν-
 θος, συγκαθιστός καὶ ἄλλοι. Πολεμικά δέ: ὁ πυρρίχιος, οὗ εἶδη: μεῖδάν-ὄγιου-
 νού, μάνδρα-χαβασί, ντζέγγι-χαρμπῆ, καὶ ἄλλοι.

— Κόρδαξ· κινεῖ κυκλοειδῶς τὰ ὀπίσθια. Σίκιννις· κινεῖ κυκλοειδῶς τὴν
 κοιλίαν. Χορεύονται ἀπὸ δύο εἰς Κωνσταντινούπολιν.

— Λαβύρινθος· ὑπὸ πολλῶν· κάμνει ὁ χορηγέτης διαφόρους ἐξελιγμοὺς
 βασιτώντας τί εἰς τὴν δεξιάν, καὶ εἶναι πρὸς μνείαν τοῦ Θησέως ἐν Κρήτῃ. Χο-
 ρεῦεται καὶ αὐτὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ λέγεται «ρωμαίικος».

— Συγκαθιστός· ὑπὸ δύο εἰς τὴν Θετταλίαν.

(α) Σχολιαστ. Ἀριστοφάνους.

5. Ἀθην. βιβ. 14, σελ. 624.

Εἰς τὸ κυνήγι εἶναι ὑπόχρεοι νὰ σέβωνται τοὺς πελαργοὺς (λελέκια)· ἐγὼ δὲν ἤθελε μεγαλώσω αὐτὴν τὴν περίστασιν, ἂν δὲν ἀπεφάσιζον, ἐναντίον ἐκείνων ὅπου φονεύουν αὐτὰ τὰ πτηνά, τὴν ἰδίαν τιμωρίαν ὅπου καὶ εἰς τοὺς φονεῖς². Θαυμάζοντες δι' ἓναν τοιοῦτον ἀλλόκοτον νόμον, ἐρωτήσαμεν τὴν αἰτίαν· μᾶς εἶπον ὅτι οἱ πελαργοὶ ἐπάστρευσαν τὴν Θεσσαλίαν ἀπὸ τὰ ὑπερμεγέθη φίδια ὅπου τὴν κατηνώχλουν πρωτύτερα, καὶ ὅτι, χωρὶς τὸν νόμον, ἤθελε βιασθῶσι γλήγορα νὰ παραιτήσωσιν αὐτὸν τὸν τόπον³, καθὼς ὁ πολυπλασιασμός τῶν ἀσπαλάχων (χαμοργιῶν) ἔκαμε νὰ παραιτήσωσι μίαν πόλιν τῆς Θεσσαλίας τῆς ὁποίας ἐξέχασα τὴν ὀνομασίαν⁴.

— Πυρρίχιος· ὑπὸ ἐνόπλων· οὗ εἶδη:

— Μειδάν-ὀγιουνού(α)· ὑπὸ πολλῶν, εἰς κύκλον ἱσταμένων, ἔγχος καὶ θυρεὸν κρατούντων καὶ πληττόντων ἔγχει θυρεόν, δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Χορεύεται ἀπὸ τοὺς τζαούσηδες τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχομπογδανίας.

— Μάνδρα-χαβασί· ὑφ' ἑνὸς σπαθί κρατοῦντος καὶ διαφόρους κύκλους εἰς τὸν ἀέρα διαγράφοντος με αὐτό· τὸν εἶδον πολλάκις εἰς τὴν χώραν τῆς Μαγνησίας Πορταρίαν χορευόμενον ἀπὸ Τούρκους· ὁμοιάζει με τὸ bâton à deux bouts σχεδόν. Τὸν εἶδον ἔτι παρ' ἑνὸς Ἑλλήνου εἰς τὰ Θεραπεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ Πάσχα. Εἶχεν εἰς τὴν κόμην του ἓν φάσγανον δεμένον καὶ ἀπὸ ἓν εἰς κάθε τοῦ χέρι καί, συγκαθίζοντας, ἐκινούσε με τόσῃν ἐπιτηδειότητι, ἀναλογίαν καὶ κυκλικὴν ταχύτητα καὶ τὰ τρία ἐνταυτῷ, ὅπου ἐξεπλάγηνμεν ὅλοι οἱ περιστῶτες.

— Ντζέγγι-χαρμπή· ἐν τῷ ἀναβρασμῷ τῆς μάχης ὑφ' ὅλων τῶν ἐνόπλων κινουμένων δεξιῶς, ἀριστερῶς καὶ εἰς τὰ ἔμπροσθεν. Τὸν εἶδον εἰς Βουκουρέστι ἐπὶ τοῦ τελευταίου πολέμου τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων, χορευόμενον ἀπὸ Τούρκους ὑποποιουμένης μάχης.

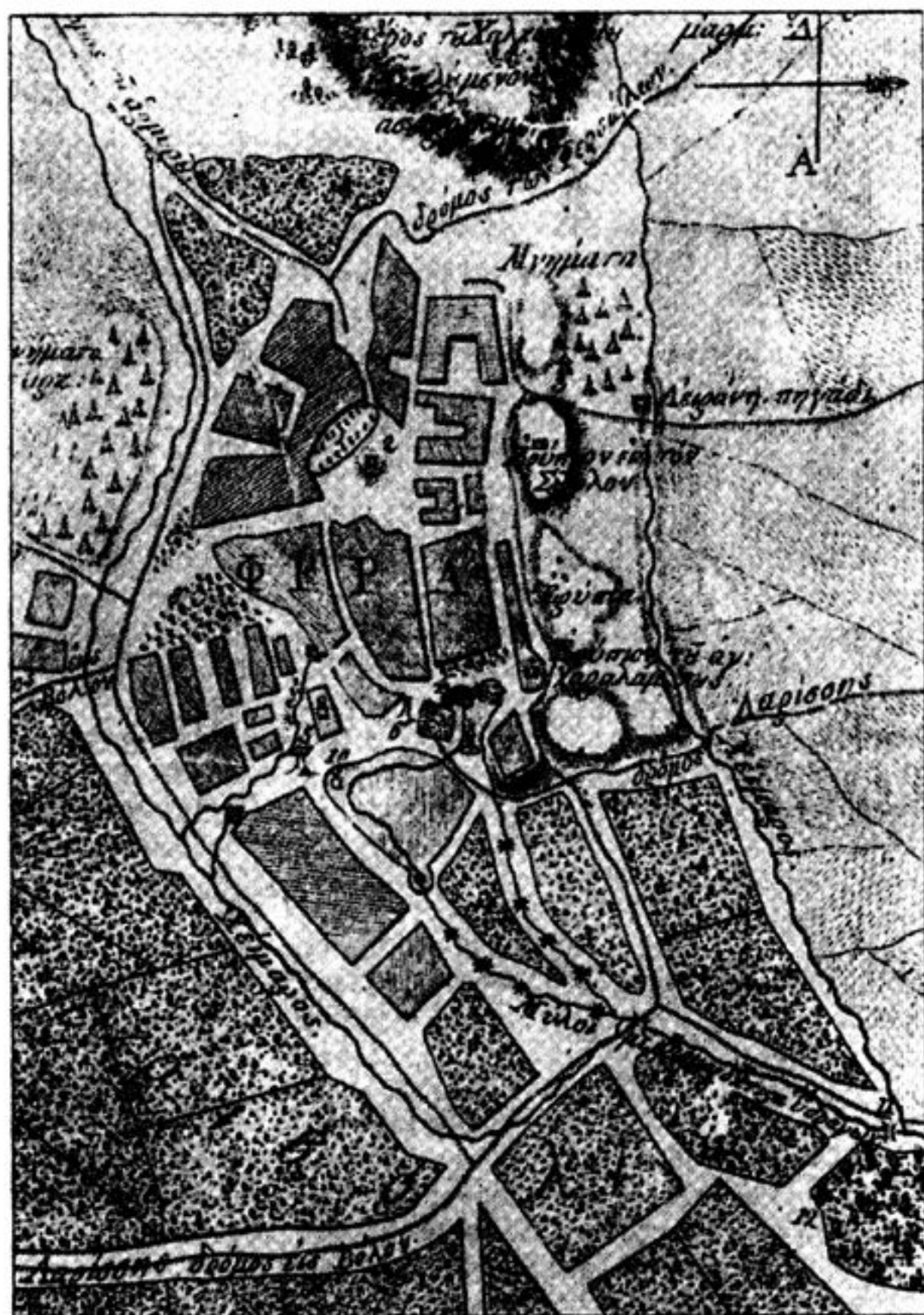
Συμπεραίνεται λοιπὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι ὁ συμπατριώτης μου Ἰλαρίων, μόνος, ἐν τῇ παρεμβολῇ τοῦ πολέμου, μεταξὺ ἐνόπλων συντρόφων, ἀπέναντι τοῦ ἀντιπαρατεταγμένου ἐχθροῦ, ἐπὶ τῆς ἡμαγμένης πεδιάδος τοῦ στρατοπέδου, δὲν ἦτον καιρὸς νὰ χορεύσῃ τὴν σίκινιν ἢ τὸν κόρδακα, ἀλλὰ τὸν πυρρίχιον, διεγερτικὸν ἐφόδου, καὶ δικαίως τῷ ἀνήγειρεν ὁ δῆμος τὸν ἀνδριάντα.

(α) Ἀφοῦ ἐχάσαμεν τὸ πᾶν, συνεχάθησαν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν χορῶν.

2. Πλίν. βιβ. ι', κεφ. κγ', Σολίν, κεφ. μ'. Πλούτ. περὶ Ἰσιδ. καὶ Ὀσίρ. τόμ. β', σελ. 380.

3. Ἀριστ. περὶ θαυμ. ἀκουσ. τόμ. α', σελ. 1152.

4. Πλίν. βιβλ. η', κεφ. κθ', σελ. 455.

«Ἐπιπεδογραφία τῆς Φέρας λεγομένης νῦν Βελεστίνος».
Λεπτομέρεια τῆς Χάρτας τῆς Ἑλλάδος (1797).

Βασιλεῖς τῶν Φερῶν, τουτέστι τοῦ Βελεστίνου

Εἰς τὰς ἡμέρας μας, ἐσχηματίσθη εἰς τὴν πόλιν τῶν Φερῶν μία δύναμις, τῆς ὁποίας ἡ λάμψις ἐστάθη τόσον λαμπρά, ὅσον ὀλιγοχρόνιος. Ὁ Λυκόφρων ἔβαλε τὰ πρῶτα θεμέλιά της¹ καὶ Ἰάσων ὁ διάδοχός του τὴν ὑψωσεν εἰς βαθμὸν τοῦ νὰ τὴν καταστήσῃ τρομερὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὰ μακρινὰ ἔθνη. Ἐγὼ ἤκουσα νὰ ὁμιλῶσι τόσον διὰ τὸν ἀλλόκοτον αὐτὸν ἄνθρωπον, ὅπου πιστεύω πῶς ἔχω χρέος νὰ δώσω μίαν ιδέαν τοῦ ὅ,τι ἔκαμε καὶ τοῦ ὅ,τι ἤμποροῦσε νὰ κάμῃ.

Ὁ Ἰάσων εἶχεν ἐκεῖνα τὰ προτερήματα, ὅπου εἶναι πλέον οἰκεῖα εἰς τὸ νὰ θεμελιώσωσι μίαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν. Ἀρχισεν ἐνωρὶς νὰ βαστᾷ μὲ πληρωμὴν ἓνα σῶμα συμβοηθῶν ἑξὶ χιλιάδων ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἐξασκοῦσεν ἀδιακόπως καὶ τοὺς ἐπροσήλωνεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, μὲ ἀνταμοιβάς, ὅταν ἔκαμνον καμίαν ἀνδραγαθίαν, μὲ ἀδιακόπους φροντίδας, ὅταν ἀρρωστοῦσαν, καὶ μὲ τιμημένους ἐνταφιασμούς, ὅταν ἀπέθανον². Ἐπρεπέν, ὅταν ἤθελε νὰ ἔμβῃ καὶ νὰ βασταχθῇ τινὰς εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα, νὰ ἔχῃ μίαν δεδοκιμασμένην ἀνδρείαν καὶ τὴν ταχύτητα ὅπου ἔδειχεν ὁ ἴδιος εἰς τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους. Ἀνθρωποι, ὅπου τὸν ἐγνώριζον μὲ ἔλεγον πῶς ἦτον μιᾶς κράσεως ὅπου ἤμποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὰς πλέον μεγάλας κακοπαθείας, καὶ μιᾶς δραστηριότητος εἰς τὸ νὰ ὑπερπηδῇ τὰ πλέον μεγαλύτερα ἐμπόδια, μὴ γνωρίζοντας μήτε τὸν ὕπνον, μήτε τὰς ἄλλας χρείας τῆς ζωῆς, ὅταν ἔπρεπε νὰ ἐνεργῇ. Ἀναίσθητος, ἢ —νὰ εἰπῶ καλύτερον— ἀνεπίβατος εἰς τὰ δελεάσματα τῆς ἡδονῆς, ἀρκετὰ φρόνιμος εἰς τὸ νὰ μὴν ἐπιχειρισθῇ κανένα πρᾶγμα ὅταν δὲν ἦτον βέβαιος διὰ τὴν καλὴν ἐκβασίν του. Ἐπιτήδειος ὥσάν τὸν Θεμιστοκλῆ εἰς τὸ νὰ ἐννοήσῃ τοὺς σκοποὺς τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ τῷ κρύψῃ τοὺς ἐδικούς του, νὰ βάλῃ εἰς τόπον δυνά-

1. Ξενοφ. ἱστ. ἑλλ. βιβλ. β', σελ. 461. Διόδ. Σικ. βιβ. 14, σελ. 300. Ρέν-νεκ. ἱστορ. ἱουλ. τόμ. β', σελ. 366.

2. Ξενοφ. αὐτόθι, βιβλ. 6, σελ. 530.

μεως τὴν ὑπουλότητα ἢ τὴν μηχανουργίαν¹, τέλος πάντων, ἀνάγοντας τὸ πᾶν εἰς τὴν φιλοδοξίαν του καὶ μὴν ἀποδίδοντας ποτὲ τίποτες εἰς τὴν εἰμαρμένην.

Πρέπει νὰ προσθέσωμεν εἰς αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικά, ὅτι ἐδιοικοῦσε καὶ μὲ γλυκύτητα τοὺς ὑπηκόους του², ὅτι ἐγνώρισε τὴν φιλίαν εἰς τόσον βαθμόν, ὅπου Τιμόθεος, ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, μὲ τὸν ὁποῖον ἦτον συνενωμένος διὰ τῶν δεσμῶν τῆς φιλοξενίας, ὄντας ἐγκαλεσμένος ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως τοῦ λαοῦ, ὁ Ἰάσων ξεγυμνώνεται ἀπὸ τὸν ὠραϊσμόν τοῦ θρόνου, ἔρχεται εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀνακατώνεται ὡσὰν ἓνας ἀπλοῦς ἰδιώτης μὲ τοὺς φίλους τοῦ ἐγκαλεσμένου, καὶ συνεισέφερε μὲ τὰς δυσωπήσεις του νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ζωὴν τοῦ φίλου του³.

.

Ἦτον ὕστερον ἀπὸ μερικοὺς χρόνους μετὰ τὸν θάνατόν του ὁποῦ ἐπήγαμεν εἰς τὰς Φεράς, πόλιν ἀρκετὰ μεγάλην καὶ περιτριγυρισμένην ἀπὸ κήπους⁴. Ἐνομίζομεν νὰ εὕρωμεν κάποια ἔχνη ἀπ' ἐκείνην τὴν λαμπρότητα ὁποῦ αὐτὴ ἔλαμπεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ἰάσονος⁵.

Ἐβασίλευεν ὁμοῦς ὁ Ἀλέξανδρος ἐκεῖ, καὶ ἐπαράσταινεν εἰς τὴν

1. Κικέρ. περ. ἀξίωμ. βιβλ. α', κεφ. 30, τόμ. 3 σ. 209.

2. Διοδ. Σικελ. βιβ. 15, σελ. 373.

3. Δημοσθ. εἰς Τιμόθ. σελ. 1075. Νέπ. εἰς Τιμόθ. κεφ. 4.

4. Πολύβ. ιζ' σελ. 756. Λίβ. λγ', κεφ. στ'.

5. Ἦθελεν ἰδεῖ τὰ ἴδια, ἂν ἐπήγαине καὶ τὴν ἀνέαν νέος Ἀνάχαρσις. Τὴν μίαν (ἥτις ὀνομάζεται Ἀγίος Γεώργιος), ἐννέα στάδια τῆς ἄλλης ἀπέχουσιν, νὰ μὴ σώζῃ ἄλλην ἀρχαιότητα, παρὰ τεμάχια μισοκρημνισμένων θόλων, πλῆθος μαρμαρίνων ἐρειπίων καὶ μίαν τρίκρουνον ἀρχαιοτάτην βρύσιν. Τῆς δὲ καθ'αυτὸ καθεδρᾶς τοῦ Βελεστίνου ἐξεδόθη ἡ ἱχνογραφία· ἄξιος περιεργείας ὁμοῦς εἶναι καὶ ὁ διὰ κυβικῶν μαρμάρων βωμός, ἐφ' οὗ ὁ ἱερὸς Πρίνος, εἰς τὸν Ἀγ. Ἀθανάσιον.

Οἱ συχνοὶ ἄδικοι φόνοι κατὰ τῶν χριστιανῶν, ὁποῦ γίνονται τὴν σήμερον ἐδῶ, ἤθελον ἐρημώσῃ ἐξ ὁλοκλήρου αὐτὴν τὴν πόλιν, ἂν αἱ φυσικαὶ χάριτες τῆς δὲν ἤθελον τοὺς ἀναγκάζει νὰ ὑπομένουν ὅλα, διὰ ν' ἀφήσωσι κἂν τὰ κόκκαλά των ἐκεῖ ὁποῦ ἐτάφησαν καὶ οἱ προπάτορές των. Ὁ Ἀνάχαρσις δὲν ἐστέκετο μήτε μίαν στιγμὴν τὴν τῶρα, ἀλλ' ἔφευγε νὰ κρυφθῇ τὸ γληγορώτερον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Σκυθίας του.

Ἑλλάδα ἓνα θέαμα, τοῦ ὁποίου ἐγὼ μήτε ιδέαν ἤμποροῦσα νὰ ἔχω, ἐπειδὴ ποτέ μου δὲν εἶδα τύραννον. Ὁ θρόνος ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἐκάθετο, ἄχνιζεν ἀκόμη ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν προκατόχων του. Εἶπον ἀνωτέρω πῶς ὁ Ἰάσων ἐφονεύθη ἀπὸ συνωμότης. Οἱ δύο ἀδελφοὶ του Πολύδωρος καὶ Πολύφρων διαδεχθέντες τον, ὁ μὲν Πολύφρων ἐφόνευσε τὸν Πολύδωρον¹, αὐτὸς δὲ ἐδολοφονήθη ὀλίγον ὕστερον ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις εἶχεν ἑνδεκα χρόνους ὅπου ἐβασίλευεν², ὅταν ἤλθομεν εἰς τὸν Βελεστῖνον.

Ὁ σκληρὸς αὐτὸς ἡγεμὼν εἶχε μόνον πάθη ἐξευτελισμένα ἀπὸ οὐτιδανὰ ἐλαττώματα· χωρὶς πίστιν εἰς τὰς συνθήκας, δειλὸς καὶ ἀνάξιος εἰς τοὺς πολέμους, εἶχε τὴν φιλοδοξίαν νὰ ὑποτάξῃ λαοὺς, μόνον διὰ νὰ χορτάσῃ τὴν φιλαργυρίαν του καὶ τὴν γεῦσιν τῶν ἡδονῶν, διὰ νὰ παραιτηθῇ εἰς τὰς πλέον βρωμερὰς σωματικὰς ὀρέξεις του³. Ἐνας σωρὸς ἀπὸ φυγάδας καὶ πλανωμένους, ἐσπιλωμένους ἐξ αἰτίας τῶν κριμάτων των, ὀλιγώτερον ὅμως ἀνθρωποκτόνους ἀπ' αὐτόν, καταντήσαντες στρατιῶται καὶ δορυφόροι του, ἔφερον τὸν ἀφανισμόν εἰς τὰς ἐπαρχίας του καὶ εἰς τοὺς πλησιοχώρους λαοὺς. Τὸν εἶδον νὰ ἐμβαίνει κορυφαῖος των εἰς μίαν σύμμαχον πόλιν, νὰ συναθροίσῃ ἐκεῖ μὲ διαφόρους προφάσεις τοὺς πολίτας εἰς τὴν δημόσιον ἀγοράν, νὰ τοὺς σφάξῃ, καὶ νὰ ἐκδώσῃ τὰ ὀσπίτιά των εἰς διαρπαγὴν⁴. Τὰ ἄρματα τοῦ ἐπήγαινον κατὰ πρῶτον ὀλίγον καλὰ, νικηθεὶς ὕστερον ἀπὸ τοὺς Θηβαίους, ἐνωθέντας μὲ διάφορα γένη τῆς Θεσσαλίας⁵, ἐξήσκει πλέον τὰς μανίας του, μόνον ἐναντίον τῶν ἰδίων ὑπηκόων του. Μερικοὶ ἐθάπτοντο διὰ προσταγῆς του ὀλοζώντανοι⁶, ἄλλοι δέ, ἐνδυόμενοι μὲ δέρματα ἄρκτων ἢ ἀγριοχοίρων, ἐκυνηγοῦντο καὶ ἐξεσχίζοντο ἀπὸ μανδρόσκυλα συνηθισμένα εἰς τοιοῦτον

1. Ξενοφ. ἱστορ. Ἑλλ. βιβ. στ', σελ. 600.

2. Διόδ. Σικελ. βιβ. ιε', σελ. 374.

3. Πλούταρχ. εἰς Πελοπ. τόμ. α', σελ. 293.

4. Διόδ. Σικ. βιβ. 15, 385. Πλούταρχ. αὐτόθι. Παυσαν. βιβ. στ', σελ. 463.

5. Διόδ. αὐτόθι σελ. 390.

6. Πλούταρχ. αὐτόθι.

εἶδος κυνηγίου. Αὐτὸς ἔκαμνεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἑνα παιγνίδι τὰ βάσανά τους, καὶ αἱ κραυγαὶ τῶν δὲν ὠφελοῦσαν εἰς ἄλλο, παρὰ νὰ σκληρύνωσι περισσότερο τὴν ψυχὴν του. Ἐν τοσοῦτῳ ἐκόντευσε μίαν ἡμέραν νὰ κινηθῇ εἰς εὐσπλαγχνίαν. Ἦτον εἰς τὴν παράστησιν τῶν Τρωαδιτισσῶν τοῦ Εὐριπίδου, ἐβγῆκεν ὁμως ἀπὸ τὸ θέατρον παρευθύς, λέγοντας πὼς ἐντρέπετο πολλά, ἂν, ἀφοῦ βλέπει μὲ ἥσυχον μάτι νὰ χύνεται τὸ αἷμα τῶν ὑπηκόων του, νὰ φανῇ ὅτι κατανύττεται ἐπάνω εἰς τὰς δυστυχίας τῆς Ἑκάβης καὶ τῆς Ἀνδρομάχης¹.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Βελεστίνου ἐζοῦσαν εἰς ξιππασμὸν καὶ εἰς ἐκείνην τὴν θλιψὶν ὅπου προξενεῖ ἡ ὑπερβολὴ τῶν δεινῶν, ἥτις εἶναι μία δυστυχία περισσότερο. Οἱ στεναγμοὶ τῶν δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ φανερωθῶσι καὶ αἱ εὐχαί, ὅπου ἔκαμναν κρυφίως διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἐτελείωναν εἰς μίαν ἀσθενῆ ἀπελπισίαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ταραττόμενος ἀπὸ φόβους, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐτάραττε τοὺς ἄλλους, εἶχε τὴν μερίδα τῶν τυράννων, ἐκείνην, τὸ νὰ μισῇ καὶ νὰ μισῇται. Ἐξεχωρίζετο εἰς τὰ μάτια του διὰ μέσου τῆς χροιᾶς τῆς σκληρότητός του, ἡ σύγχυσις, ἡ προφύλαξις καὶ ὁ τρόμος ὅπου ἐβασάνιζον τὴν ψυχὴν του. Τὸ πᾶν τῷ ἦτον ὑποπτον, οἱ φύλακές του τὸν ἔκαμνον νὰ τρέμῃ· αὐτὸς ἐλάμβανε προεγγυήσεις ἐναντίον Θήβης τῆς συζύγου του, τὴν ὁποίαν ἀγαποῦσε μὲ τὴν ἰδίαν μανίαν ὅπου τὴν ἐζήλευεν, ἂν ἡμπορῇ νὰ ὀνομάσῃ τινὰς ἔρωτα τὸ ἄγριον ἐκεῖνο πάθος ὅπου τὸν ἔσερνε εἰς τὸ πλάγι τῆς. Ἐπερνοῦσε τὴν νύκτα εἰς τὰ ὕψη τοῦ παλατίου του, εἰς ἓνα οἶκημα ὅπου ἀνέβαινε τινὰς μὲ μίαν σκάλαν², τοῦ ὁποίου αἱ εἰσοδοὶ ἐφυλάττοντο ἀπὸ ἓναν κύνα, ὅπου δὲν ἐγνώριζεν ἄλλον, παρὰ τὸν βασιλέα, τὴν βασίλισσαν καὶ τὸν σκλάβον, ὅστις ἐφρόντιζε νὰ τὸν θρέφῃ. Αὐτὸς ἐπήγαινε ἐκεῖ κάθε βράδυ, προπορευομένου τοῦ ἰδίου σκλάβου κρα-

1. Αἰλιαν. ποικ. ἱστορ. βιβ. ιδ', κεφ. μ', Πλούτ., εἰς Πελοπ. τόμ. α', σελ. 293.

2. Ἴσως νὰ ἦτον εἰς τὸν Σοῦγλον αὐτὴ ἡ κατοικία.

τοῦντος ἓνα γυμνὸν σπαθί, καὶ ὅπου ἔκαμνε μίαν ἀκριβῆ ἔξερεύνη-
σιν εἰς τὸ οἶκημα¹.

Οἱ συνωμόται, ἀφοῦ ἄφησαν μερικὸν καιρὸν τοὺς κατοίκους τοῦ
Βελεστίνου νὰ ξανασάνωσιν, ἐμοίρασαν ἀναμεταξύ των τὴν αὐτο-
κρατορικὴν δύναμιν καὶ ἔκαμαν τόσες ἀδικίες, ὅπου οἱ ὑπήκοοί των
ἐβιάσθησαν νὰ κράξωσιν εἰς βοήθειάν τους Φίλιππον τὸν Μακεδό-
να². Ἦλθε καὶ ἐδίωξεν ὅχι μόνον τοὺς τυράννους τοῦ Βελεστίνου,
ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ἀκόμη ὅπου εἶχον κατακαθήσει εἰς ἄλλας πόλεις.
Αὕτῃ ἡ καλωσύνη ἐπροσήλωσε τοιουτοτρόπως τοὺς Θετταλοὺς εἰς
τὰ συμφέροντά του³, ὅπου τὸν ἠκολούθησαν εἰς τὰ περισσότερα ἐπι-
χειρήματά του καὶ τὸν εὐκόλυναν τὴν ἐκτέλεσίν των.

Ἀφοῦ περιήλθομεν τὰ περίξ τοῦ Βελεστίνου καὶ πρὸ πάντων
τὸν λιμένα του ὅπου ὀνομάζεται Παγασαὶ (Βόλος), ὁ ὁποῖος εἶναι
μακρὰν ἐνενήντα στάδια⁴, ἐπεσκέφθημεν τὰ νότια μέρη τῆς Μα-

1. Κικέρ. εἰς ἀξ. βιβ. β', κεφ. ζ', τόμ. γ', σελ. 233. Βαλ. Μάξ. βιβ. θ',
κεφ. ιγ'.

2. Διόδ. Σικ. βιβ. 16, σελ. 418.

3. Ἰσοκρ. ὁμιλ. εἰς Φιλίπ. τόμ. 1, σελ. 238.

4. Στράβ. βιβ. 9, σ. 436. Τρεῖς ὥρες καὶ χίλιες πέντε ὀργυίαι.

Εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα κατὰ τὴν βᾶσιν τοῦ ἀκρωτηρίου Πύρρας καὶ Δευκα-
λίωνος, λεγόμενον τὴν σήμερον Ἀγκίστρι, κεῖνται τὰ εῤείπια τῆς Δημητριά-
δος, λεγομένης ἄχρι τοῦ νῦν Παλάτια. Ἐχει τὰ προτερήματα ὅπου διαλαμβάνει
ἡ Γεωγραφία τῶν Δημητριάδων, φύλ. 213. Εὐρίσκεται ἐκεῖ πλῆθος μαρμά-
ρων μεγίστων καὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως σῶα σχεδόν. Ἦμπορεῖ νὰ τὰ περιέλθῃ
τινάς εἰς μιᾶς ὥρας διάστημα. Τῶν ὑδραγωγείων καὶ ἄλλων ἀρχαιοτήτων, τε-
μάχια σώζονται.

Ἐμβαίνοντας εἰς τὸν μυχὸν τοῦ λιμένος, ὀνομαζόμενον Μπρουμπλύθρα
(τουτέστι βορβορολύθρα, ἐπειδὴ καὶ εἶναι λασπώδης ἐξ αἰτίας τῶν καταφερο-
μένων χειμάρρων ἐν καιρῷ βροχῆς) ἦτον ἡ πόλις Ἀμφαναί, καὶ λέγεται τὴν σή-
μερον Κεραμίδι· μάρμαρα καὶ ἀρχαιοτέρες εἶναι ἐκεῖ πολλαί, καὶ πρὸ πάντων
δύο σπήλαια θεωρίας ἄξια εἰς περιέργων ὀφθαλμούς. Ἐκεῖ εἶναι τὸ Δίμηνον,
Διμήνι κοινῶς, διὰ τὸ τὰς δύο μῆνας τοῦ λιμένος θεωροῦν, καὶ ἓνα οἶκημα κα-
λούμενον λαμνόσπιτον, ὅλος δὲ ὁ περίξ τόπος ὀνομάζεται Λάμια. Ἀραγε πόθεν;
Ἰσως καμία γυνὴ ἀπὸ τὴν πόλιν τῆς Φθιώτιδος Λάμιαν, ἐξορισθεῖσα ἐκεῖσε
διὰ τὴν μαγικὴν τέχνην της, μετέδωκε τὴν ὀνομασίαν της, ἐπειδὴ οἱ χυδαῖοι

γνησίας, ἔπειτα ἐγυρίσαμεν τὸν δρόμον μας πρὸς τὰ ἀρκτικά, ἔχοντες ἐκ δεξιῶν μας τὴν ἀλυσίδα τοῦ Πηλίου ὄρους. Ἐκείνη ἡ ἐπαρχία εἶναι χαριεστάτη. Ἐξ αἰτίας τῆς γλυκύτητος τοῦ κλίματος, τῆς ποικιλίας τῶν θεαμάτων καὶ τῆς πληθύος τῶν κοιλάδων ὅπου σχηματίζωσι (πρὸ πάντων εἰς τὸ ἀρκτικὸν μέρος) οἱ κλῶνοι τοῦ Πηλίου καὶ τῆς Ὀσσης (Κισάβου).

Ἐπάνω εἰς μίαν ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Πηλίου ὑψοῦται ἓνας ναὸς εἰς τιμὴν τοῦ Διὸς καὶ πλησίον του εἶναι τὸ περίφημον σπήλαιον, ὅπου θέλουσιν, ὅτι ὁ Χείρων νὰ εἶχε καταστήσει ἐκπαλαί τὴν κατοικίαν του¹, καὶ τὸ ὅποιον φέρει ἀκόμη τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ Κενταύρου². Ἡμεῖς ἀνεβήκαμεν ἐκεῖ κατόπιν ἀπὸ μίαν λιτανεῖαν νεανίσκων, οἵτινες πηγαίνουνσι κάθε χρόνον ἐν ὀνόματι μιᾶς πλησιοχώρου πολιτείας νὰ προσφέρωσι μίαν θυσίαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῶν θεῶν. Μὲ ὅλον ὅπου εἵμαστον εἰς τὴν μέσσην τοῦ καλοκαιρίου, καὶ ἡ ζέστη ἦτον ὑπερβολικὴ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, ὑπεχρεώθημεν

καὶ τώρα θεωροῦσι τὰ περίξ ἐκεῖνα ὡς μαγικά. Ἡ καμία ἀποικία τῆς ρηθείσης πόλεως ἔδωκε τὸ ὄνομά της.

Ἀντικρὺ τοῦ νησίου, ὅπου εἶναι ὁ Ἄγ. Νικόλαος, ἐπάνω εἰς τὸ Ἀγκίστρι εἶναι ἓνα οἶκημα μέγαλον πελεκημένον μὲ σφυρὶ εἰς μίαν μόνην πέτραν, καὶ λέγεται Δασκαλιὸ κατὰ παραφθοράν τοῦ Δευκαλίων. Ὅλος ὁ τόπος αὐτὸς ἐξουσιάζεται ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Μακρυνίτζας, οἵτινες μὲ τοῦτο ἀποδεικνύουσι πὼς ἦσαν οἱ καθαυτὸ πολῖται τῆς Δημητριάδος, καὶ μετὰ τὴν ἐκπόρθησίν της, μετοίκησαν ἐκεῖ, ὅπου εἶναι τώρα, ἡ μέρος των διεσπάρη εἰς 14 βακούφια χωρία, καὶ ὡς συμπολῖται εἶναι ἐνωμένοι εἰς τὰ δοσίματά των. Ὅρ. Γεωγ. τῶν Δημητριάων, φύλ. 214.

1. Πίνδ. Πύθ. 4, στίχ. 181. Δικαίαρχ. ἀπολ. γεωγ. μιν. τόμ. 2, σελ. 29.

2. Ἀνωθε τῆς χαριεστάτης χώρας Πορταρίας (ἥτις ἔχει δίκαιον νὰ μεγαλαυχῇ ὡς τερπνοτέρα ἀπασῶν τῶν ἐκεῖσε διὰ τε τὴν τοποθεσίαν καὶ τὰς ψυχροτάτας καὶ διειδεστάτας δύο πηγὰς τοῦ ποταμοῦ, καλουμένου τὴν σήμερον Μάννα), κεῖται ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ Πηλίου λεγομένη Πηλασίδι, τουτέστι Πηλέας εἶδεν ἢ Πηλέως ἴδιον. Ἐκεῖ εἶναι ἐν σπήλαιον εὐρυχωρότατον, μὲ χωρίσματα διάφορα μέσα, καὶ ἐπειδὴ σώζεται αὐτὸ τὸ ἶχνος τῆς φερωνύμου ὀνομασίας τοῦ Πηλέως μέχρι τοῦ νῦν, ἂν μοι ἦτον συγχωρημένον, ἐγὼ ἤθελεν εἰπῶ ὅτι ἐκεῖ ἴσως ἔγιναν οἱ γάμοι τοῦ ἥρωος αὐτοῦ καὶ τῆς Θέτιδος· καὶ τούτου ὑποτιθεμένου, ἔπεται καὶ ὁ Κένταυρος Χείρων ἐκεῖ νὰ ἀνέθρεψε τὸν Ἀχιλλέα, ὡς εἰς ἐγνωσμένον εἰς τοὺς γονεῖς του τερπνόν, ὑγιεινὸν καὶ παράμερον τόπον.

νὰ σκεπασθῶμεν καθὼς καὶ ἐκεῖνοι, μὲ μηλωτάς. Αἰσθάνεται τῇ ἀληθείᾳ τινὰς ἐπάνω εἰς ἐκεῖνο τὸ ὕψος μίαν δριμυτάτην ψύχραν, ἡ ἐπαφή της ὁμῶς ἐξασθενεῖ τρόπον τινὰ ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερτάτης θέας, ὅπου παρασταίνει ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο αἱ πεδιάδες τῆς Θεσσαλίας.

Τὸ ὄρος εἶναι σκεπασμένον ἀπὸ πεύκους, κυπαρίσσια, κέδρους, καὶ ἀπὸ διάφορα εἶδη δένδρων¹ καὶ φυτὰ ὅπου μεταχειρίζεται καθ' ὑπερβολὴν ἡ ἱατρικὴ². Μᾶς ἔδειξαν μίαν ρίζαν, τῆς ὁποίας ἡ εὐωδία πλησιάζουσα ἐκείνην τοῦ θυμάρου, εἶναι λέγουσι θανατηφόρος εἰς τὰ φίδια, καὶ ὅταν τὴν βράσῃ τινὰς μὲ κρασί, ἱατρεύει ἀπὸ τὰ δαγκάματά των³. Εὐρίσκεται ἐκεῖ ἓνα δενδράκι, τοῦ ὁποίου ἡ ρίζα εἶναι ἱατρικὴ εἰς τὴν ποδάγραν, οἱ φλοῦδες εἰς τὸν κώλικα καὶ τὰ φύλλα εἰς τὸν πονόματον⁴. Τὸ μυστήριον ὁμῶς τῆς κατασκευῆς τὸ ἡξεύρει μόνον μία γενεά, ἣτις καυχᾶται νὰ τὸ παρεδόθῃ, ἀπὸ πατέρα εἰς υἱόν, ἐκ τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, εἰς τὸν ὁποῖον αὐτὴ ἀνάγει τὴν ἀρχαιότητά της, καὶ δὲν παίρνει καμίαν πληρωμὴν, στοχαζομένη πὼς εἶναι ὑπόχρεη νὰ ἱατρεύῃ δωρεὰν τοὺς ἀρρώστους ὅπου ἔρχονται ζητοῦντες τὴν συνδρομὴν της.

Κατελθόντες ἀπὸ τὸ βουνὸν κατόπιν ἀπὸ τὴν λιτανείαν, ἐπροσκαλέσθημεν εἰς τὸ συμπόσιον, τὸ ὁποῖον τελειώνει τὴν ἱεροπραξίαν. Εἶδαμεν ἔπειτα ἓνα εἶδος χοροῦ ξεχωριστὸν εἰς μερικὰ γένη τῆς Θεσσαλίας καὶ πολλὰ ἀρμόδιον εἰς τὸ νὰ διεγείρῃ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν προσοχὴν τῶν κατοίκων τοῦ κάμπου⁵. Ἐνας Μάγνης⁶ ἔρχεται εἰς τὸ μέσον μὲ τὰ ἄρματα του, τὰ βάλλει εἰς τὴν γῆν καὶ μιμεῖται τὰς χειρονομίας καὶ τὰ κινήματα ἑνὸς ἀνθρώπου, ὅστις ἐν καιρῷ πολέμου, σπεῖρει καὶ γεωργεῖ τὸ χωράφι του. Ὁ φόβος εἶναι ἐντετυπωμένος εἰς τὸ μέτωπόν του, γυρίζει τὸ κεφάλι του εἰς κάθε μέ-

1. Δικαίαρχ. ἀπ. γεωργ. μιν. τόμ. 2, σελ. 27.

2. Ὁ αὐτὸς αὐτόθ. σελ. 30. Θεόφρ. ἱστ. βοταν. βιβ. 4, κεφ. 6, σελ. 37 καὶ βιβ. 9, κεφ. 15, σελ. 1117.

3. Δικαίαρχ. αὐτόθ. σελ. 28.

4. Ὁ αὐτὸς αὐτόθ. σελ. 30.

5. Ξενοφ. ἀναβ. Κύρ. βιβ. 6, σελ. 371.

6. Βολιώτης.

ρος, βλέπει μακριὰ ἕναν στρατιώτην ἐχθρόν, ὅστις πασχίζει νὰ ἐπιπέσῃ αἰφνιδίως ἐπάνω του, παρευθὺς αὐτὸς ἀρπάζει τὰ ἄρματα του, πολεμεῖ τὸν στρατιώτην, τὸν νικᾷ, τὸν δένει εἰς τὰ βόδια του καὶ τὸν διώκει ἔμπροσθέν του. "Ολα αὐτὰ τὰ κινήματα τελειοῦνται μὲ ἀναλογίαν κατὰ τὸν ἦχον τῆς φλοέρας.

Ἀκολουθοῦντες τὴν ὁδοιπορίαν μας ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Συκούριον¹. αὕτῃ ἡ πόλις, θεμένη ἐπάνω εἰς ἕνα λόφον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Κισάβου, ἀπολαμβάνει τὴν θέαν εὐφώρων πεδιάδων. Ἡ καθαρότης τοῦ ἀέρος καὶ ἡ ἀφθονία τῶν νερῶν τὴν κατασταίνουσιν ἕνα ἀπὸ τὰ ἡδονικώτερα καθίσματα τῆς Ἑλλάδος². Ἐκεῖθεν, ἕως τὴν Λάρισαν³, ὁ τόπος εἶναι εὐκαρπος καὶ πολλὰ κατοικημένος, φαίνεται πὼς εἶναι χαριέστερος ὅσον πλησιάζει τινὰς εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν, ἥτις νομίζεται δικαίως ἡ πρώτη καὶ πλουσιωτέρα τῆς Θεσσαλίας. Τὰ ἔξω της εἶναι στολισμένα ἀπὸ τὴν Σαλαμβρίαν, ἥτις κυλίζει κοντὰ εἰς τὰ τείχη της νερὰ καθ' ὑπερβολὴν καθαρὰ⁴.

Ἡμεῖς ἐκονεύσαμεν εἰς τὸν Ἀμύντορα καὶ ἠῦραμεν εἰς τὸ σπίτι του ὅλας τὰς ἀγαλλιάσεις ὅπου ἐπροσμέναμεν ἀπὸ τὴν παλαιὰν φιλίαν, ἥτις τὸν ἐσυνέδενε μὲ τὸν πατέρα τοῦ Φιλῶτα.

Κοιλὰς τῶν Τεμπῶν

Εἴμαστον ἀνυπόμονοι νὰ πηγαίνωμεν εἰς τὰ Τέμπη⁵. Αὐτὸ τὸ ὄνομα, κοινὸν εἰς πολλὰς κοιλάδας ὅπου εὐρίσκει τινὰς εἰς ἐκείνην τὴν τοποθεσίαν, φανερώνει μερικώτερον ἐκείνην, ὅπου σχηματίζει πλησιάζοντας ὁ Ὀλυμπος μὲ τὸν Κίσαβον. Αὕτῃ εἶναι ἡ μόνη μεγάλη ὁδὸς διὰ νὰ πηγαίνη τινὰς ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ Ἀμύντωρ ἠθέλησε νὰ μᾶς συνοδεύσῃ. Ἐπιάσαμεν ἕνα

1. Κεσερλί.

2. Λίβ. βιβ. 42, κεφ. 54.

3. Ὁ Ὀμηρος τὴν ὀνομάζει Ἀργὸς Πελασγικὸν καὶ ὁ Στράβων Θεσσαλικόν.

4. Πλίν. βιβ. 4, κεφ. 8, τόμ. 1, σελ. 200.

5. Παμπᾶς.

πλοιάριον καὶ τὴν αὐγὴν ἀνήχθημεν εἰς τὴν Σαλαμβριάν, τῇ δεκάτῃ πέμπτῃ τοῦ Μεταγειτνιῶνος, (τῇ τριακοστῇ Ἰουλίου τῷ 357 πρὸ Χριστοῦ). Παρευθὺς μᾶς ἐφάνησαν πολλαὶ πόλεις, καθὼς τὰ Φά-
λανα¹, ἡ Γυρτώνη², αἱ Ἑλατίαι³, τὸ Μόψιον⁴ καὶ ἡ Ὀμολις⁵, με-
ρικαὶ θεμέναι εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, καὶ μερικαὶ εἰς τὰ πλη-
σιόχωρα ὕψη⁶. Ἀφοῦ ἐπεράσαμεν τὰς προχοὰς τοῦ Τιταρησίου⁷
ποταμοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ νερά εἶναι ὀλιγώτερον λαμπρὰ ἀπὸ ἐκεῖνα
τῆς Σαλαμβριάς⁸, ἐφθάσαμεν εἰς τοὺς Γόννους⁹, ὅπου ἀπέχουσι
τῆς Λαρίσης περίπου 160 στάδια¹⁰. ἐκεῖ ἀρχινᾷ ἡ κοιλάς καὶ ὁ πο-
ταμὸς συσφίγγεται μεταξὺ τοῦ Κισάβου, ὅπου εἶναι ἐκ δεξιῶν του,
καὶ τοῦ Ὀλύμπου, ὅπου εἶναι εἰς τὴν ἀριστεράν του, οὐπερ τὸ ὕψος
εἶναι ὀλίγον περισσότερον ἀπὸ δέκα στάδια¹¹.

Κατὰ μίαν ἀρχαίαν παράδοσιν, ἕνας σεισμὸς ἐξεχώρισεν αὐτὰ

1. Διριλί.

2. Μπαλαμούτι.

3. Καστρί.

4. Μακρυχώρι.

5. Κάστρο τῆς Ὠραίας.

6. Σαραντοπόρου.

7. Λίβ. βιβ. 43, κεφ. 61.

8. Ὀμηρ. Ἰλ. Β, στίχ. 754. Στάβ. βιβ. 9, σελ. 441.

9. Κατὰ τὴν περιγραφὴν, ὅπου κάμνει ὁ συγγραφεὺς, φαίνεται πὺς νὰ ἦτον οἱ Γόννοι κάτω ἀπὸ τὸν Προφήτην Ἡλίαν εἰς τὰ ἀριστερὰ τῆς Σαλαμ-
βριάς, ἐκεῖ ὅπου ὀνομάζεται τώρα Μετόχι, ἐπειδὴ ἐκεῖ συσφίγγεται ὁ ποταμὸς.
Ὁ τόπος αὐτὸς ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὴν Ράψανην.

10. Λίβ. βιβ. λστ', κεφ. 1.

11. Ὁ Πλούταρχος (Παῦλ. Αἰμίλ. τόμ. α', σελ. 263) διηγεῖται μίαν ἀρ-
χαίαν ἐπιγραφὴν, διὰ τῆς ὁποίας φαίνεται ὅτι ὁ Ξεναγόρας ἤρε τοῦ ὕψους τοῦ
Ὀλύμπου δέκα στάδια καὶ ἕνα πλῆθρον, παρὰ τέσσαρας πόδας. Τὸ πλῆθρον,
κατὰ τὸν Σουῖδαν, ἦτον τὸ ἐκτημόριον τοῦ σταδίου, καὶ ἐπομένως δεκαπέντε
ὀργυιές, τέσσαρας πόδας καὶ ἑξ δάκτυλα. Ἐβγαλε τοὺς τέσσαρας πόδας, μέ-
νουσι δεκαπέντε ὀργυιαί, αἱ ὁποῖαι προστιθέμεναι εἰς τὰς 945, ὅπου δίδουσι τὰ
δέκα στάδια, μένει τὸ ὕψος τοῦ Ὀλύμπου 960 ὀργυιές. Ὁ κύρ Βερνούλης τὸ
ἤρεν 1017 ὀργυιές (Μπιουφ. ἐποχ. τῆς φύσ. σελ. 303). Διὰ νὰ ἡξεύρη ὁ ἀνα-
γνώστης πόσον εἶναι ἡ ὀργυιά καὶ τὰ λοιπὰ μέτρα, ἃς ἰδῇ τὴν Γεωγ. τῶν Δη-
μητρίων, φύλ. 21.

τὰ βουνὰ καὶ ἀνοίξε τὴν δίοδον εἰς τὰ νερά ὅπου ἐσκέπαζον τὰς πεδιάδας¹. εἶναι τουλάχιστον ὁμῶς βέβαιον, ὅτι, ἂν ἐσφαλοῦσαν αὐτὸν τὸν δρόμον, ἡ Σαλαμβριά δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ ἔχῃ ἐξοδον, ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ ποταμὸς ὅπου δέχεται εἰς τὸ τρέξιμόν του πολλὰ ποτάμια, τρέχει εἰς ἓναν τόπον, ὅστις ὑψοῦται βαθμηδὸν ἀπὸ τὰς ὀχθὰς του, ἕως εἰς τοὺς λόφους καὶ εἰς τὰ βουνά, ὅπου περιτριγυρίζουσιν αὐτὴν τὴν τοποθεσίαν.

Διὰ τοῦτο ἔλεγον ὅτι, ἂν οἱ Θετταλοὶ δὲν ὑπετάττοντο εἰς τὸν Ξέρξην, αὐτὸς ὁ ἡγεμὼν ἤθελεν ἀποφασίσει νὰ ἐξουσιάσῃ τοὺς Γόννους καὶ νὰ κτίσῃ ἓν ἀδιαπέραστον ἐμπόδιον εἰς τὸν ποταμόν².

Αὕτῃ ἡ πόλις εἶναι καθ' ὑπερβολὴν ἀξιόλογος διὰ τὴν τοποθεσίαν της. Εἶναι τὸ κλειδὶ τῆς Θεσσαλίας πρὸς τὸ μέρος τῆς Μακεδονίας³, καθὼς αἱ Θερμοπύλαι εἶναι πρὸς τὸ μέρος τῆς Φωκίδος.

Ἡ κοιλάς ἐκτείνεται ἀπὸ μεσημβρίαν εἰς ἄρκτον⁴. Τὸ μᾶκρος της εἶναι σαράντα στάδια⁵. Τὸ μεγαλύτερον πλάτος της εἶναι κοινὰ δύομισι στάδια⁶ περίπου, τῶν 236 ὀργυιῶν. Αὐτὸ τὸ πλάτος ὁμῶς ἐλαττοῦται ἐνίοτε⁷, εἰς τρόπον ὅπου δὲν φαίνεται νὰ εἶναι περισσότερον ἀπὸ 100 ποδάρια⁸.

1. Ἡρόδοτ. βιβ. 7, κεφ. 129. Στράβ. βιβ. 9, σελ. 430.

2. Ἡρόδοτ. αὐτόθι κεφ. 130.

3. Λιβ. βιβ. 42, κεφ. 67.

4. Ποκόκ., τόμ. γ', σελ. 152, σημ. τῆς μ. Στουάρδ.

5. Πλίν. βιβλ. δ', κεφ. η', τόμ. α', σελ. 200. Λιβ. βιβλ. 44, κεφ. ς'.

6. Σημ. τῆς μ. Στουάρδ.

7. Πλίν. αὐτόθι. Αἰλιαν., ποικίλ. ἱστ., βιβλ. γ', κεφ. α'. Περιζων. αὐτόθ. Σαλμασ. εἰς Σόλιν., σελ. 583.

8. Ὁ κύρ Πάβ εἰς τὴν Ἱστορίαν του τῆς Ἑλλάδος τόμ. α', σελ. 32, λέγει περὶ τῶν Τεμπῶν ταῦτα:

«Οἱ ἀρχαῖοι μᾶς ἄφησαν τέσσαρας περιγραφὰς τῶν Τεμπῶν. Αἱ τοῦ Πλινίου καὶ τοῦ Αἰλιανοῦ εἶναι καθαρῶς μυθώδεις, αἱ τοῦ Τίτου Λιβίου καὶ τοῦ Ὀβιδίου εἶναι ἀκριβῶς σύμφωνοι μὲ τὴν ἀλήθειαν. Οἱ νεώτεροι περιηγηταὶ καὶ οἱ καταγράψαντες τὰ ὑπομνήματά των, ὡς ὁ μπαρὼν Τότ, ἦσαν τόσον ἀμαθεῖς εἰς τὴν ἀρχαίαν γεωγραφίαν, ὅπου συντυχαίνουσιν ἀδιακόπως διὰ τὰ Τέμπη ὡσὰν διὰ μίαν τερπνὴν πεδιάδα. Ἐν καιρῷ ὅπου ὁ Αἰλιανός, ὅστις μὲ ὄλον ὅπου τὰ ὑπερεξεθείασε τόσον, προσδιορίζει τὸ πλάτος των μόνον ἓνα πλῆθρον, ἢ περίπου δεκαπέντε ὀργυιῶν. Λοιπόν, δὲν εἶναι μεγίστη ματαιοφροσύνη, εἰς

Τὰ ὄρη εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ πλατάνους, λεῦκες καὶ μελίους μιᾶς ἐξαισίου ωραιότητος¹. Ἀπὸ τοὺς πρόποδάς των ὑπεκλάμπουσι πηγαὶ διειδεδστάτων νερῶν ὡσάν τὸ κρυστάλλι², καὶ ἀπὸ τὰς διακοπάς, ὅπου διαχωρίζουσι τὰς κορυφάς των, ἐκφεύγει ἓνας δροσερὸς ἀέρας, ὅπου τὸν ἀναπνέει τινὰς μὲ μίαν κρυφὴν ἡδονήν.

.

Ἀπεφασίσαμεν νὰ περάσωμεν ἀπὸ τὴν Ἡπειρον, καὶ ἐπήραμεν τὸν δρόμον τῶν Γόμφων³, πόλις κειμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Πίνδου.

τὴν ὁποίαν ἔπεσον διδόντες τὸ ὄνομα τερπνῆς πεδιάδος εἰς ἓνα κατάστενον δεκαπέντε ὀργυῶν πλάτος;»

Πίπτει ὁμῶς εἰς παραλογισμόν, λαμβάνοντας τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου. Ἀληθινά, εἰς τὴν ἀρχὴν εἶναι στενὴ ἡ κοιλάς, πλήν, ἀκολουθώντας τὸ τρέξιμον τοῦ Πηνειοῦ, πλατύνεται καὶ ἐκτείνεται ἀμφοτέρωθε, περισσότερο δὲ εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην, ὅπου εἶναι καὶ πεδιάδες, τῶν ὁποίων ἡ χλόη θερίζεται. Εἰδὼν αὐτοφει τὴν ἀπερίγραφτον ωραιότητα ἐκείνου τοῦ τόπου, ἔπιον καὶ νερὸν ἀπὸ τὸ ὑπόγειον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης, νῦν δὲ Ἀγίας Παρασκευῆς. Δὲν ἔχει κόσμον τέχνης, ἀλλὰ τίς κοσμιωτέρα τῆς φύσεως;

Ὁ κύρ Πάβ πρέπει νὰ ἐβγῇ ἀπὸ τὸ βόρειον φροντιστήριόν του, νὰ γίνῃ αὐτόπτης τῆς τοποθεσίας ἐκείνης, καὶ τότε, πειθόμενος, ἀνυπερθέτως θέλει ὁμολογήσει, ὡς ὁ Τότ, τὴν ὑπεροχὴν των ἀπὸ κάθε ἄλλην. Εἰδὲ καὶ ἀπιστῇ εἰς τοὺς αὐτόπτας καὶ λογομαχεῖ ἰσχυρογνωμονῶν, εἶναι ἄδικος.

Λέγει ἔτι πῶς ἠρώτησεν ἓναν Ἕλληνα (ὅστις ἴσως νὰ ἦτον κρεοπώλης): «Τί ἤθελε κάμει τὸ ἔθνος του, ἂν ἤθελε λάβει τὴν πρώτην του λαμπρότητα;» Ἐκεῖνος τάχα νὰ ἀπεκρίθῃ ὅτι «πρῶτον κίνημά του ἤθελεν εἶσται νὰ σφάξῃ τοὺς μὴ ὀρθοδόξους» καὶ δράττεται λαβῆς πρὸς γενικὴν τῶν Ἑλλήνων κατηγορίαν. Ὁμοιάζει τοῦτο ὡσάν νὰ ἐρωτήσῃ τινὰς τοὺς ἐν Βουκουρεστίῳ ἄρματοποιούς Γερμανούς, ποῖα ψηφίσματα ἔχουσι νὰ ἐκδοθῶσιν εἰς τὸ μέλλον ἀπὸ τὸ βουλευτήριον τῆς πατρίδος των; Καὶ ν' ἀκούσῃ ὅτι πρῶτον θέλει εἶναι τὸ νὰ κοπῶσιν οἱ πόδες ὅλων ἐκείνων ὅπου δὲν ἄρματηλατοῦσι. Καὶ ἐδῶ ἀπὸ τοῦ μέρους τὸ ὅλον κατακρίνει.

1. Θεόφρ. ἱστ. φυτ., βιβλ. 4, κεφ. ζ'. Κάτουλ. ἐπιθαλ. Πηλ. καὶ Θετίδ., Πλούτ. εἰς Φλαμιν. σελ. 370. Ἡσύχ. εἰς Τέμπ.

2. Αἰλιαν. ποικ. ἱστ., βιβλ. γ', κεφ. α'.

3. Σταγοὶ Καλαμπάκα.

«Ἐπιπεδογραφία τοῦ περάσματος τῶν Θερμοπύλων
πρὸς κατάληψιν τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ξέρξου εἰς τὴν Ἑλλάδα
τῆς παρὰ τοῦ Νέου Ἀναχάρσιδος ἱστορουμένης».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΣ'

Ὀδοιπορία τῆς Ἑπείρου, τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῆς Αἰτωλίας

Μαντεῖον τῆς Δωδώνης — Πήδημα τῆς Λευκάδος

Τὸ ὄρος Πίνδος διαχωρίζει τὴν Θεσσαλίαν ἀπὸ τὴν Ἑπειρον. Τὸ διεπεράσαμεν παραπάνω ἀπὸ τοὺς Γόμφους¹ καὶ ἐμβήκαμεν εἰς τὸν τόπον τῶν Ἀθαμάνων (τὰ Ἄγραφα). Ἀπ' ἐκεῖ ἤμπορούσαμεν νὰ πηγαίνωμεν εἰς τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης, ἐπειδὴ δὲν εἶναι μακράν. Ξεχωριστὰ ὅμως ὅπου ἔπρεπε νὰ περάσωμεν βουνὰ σκεπασμένα ἤδη ἀπὸ χιόνι, καὶ ὁ χειμὼν εἶναι δριμύτατος εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν², εἴχαμεν ἰδεῖ τόσα μαντεῖα εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅπου μᾶς

1. Λίβ. βιβλ. 32, κεφ. 14.

2. Ὅμηρ. Ἰλιάδ. Β, στίχ. 750. — Ἡ μαρτυρία τοῦ Ὁμήρου ὅπου ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Ἀνάχαρσις, ἅς μοι εἶναι συγχωρημένον νὰ εἰπῶ, ὅτι εἶναι δι' ἄλλην Δωδώνην:

*Γουνεὺς δ' ἐκ Κύφου ἤγε δύο καὶ εἴκοσι νῆας·
τῷδ' Ἐνιῆνες ἔποντο μενεπτόλεμοί τε Περαιβοί,
οἳ περὶ Δωδώνην δυσχείμερον οἰκί' ἔθεντο,
οἳ τ' ἄμφ' ἱμερτὸν Τιταρήσιον ἔργ' ἐνέμοντο.*

Αὕτη ἡ πλησίον τοῦ Τιταρησίου Δωδώνη κεῖται εἰς τὰς ἐσχατίας τοῦ Ὀλύμπου εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ λέγεται τὴν σήμερον Λιβιάδι· καὶ ἐν ἧ τὸ μαντεῖον, εἰς τὰς τοῦ Τομάρου εἰς τὴν Ἑπειρον, καὶ λέγεται Παλαιὰ Ἀγία Παρασκευή. Ἡ μὲν παράλιος τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ἡ δὲ μακράν ἀπέχουσα καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ. Καὶ ἄλλως, ἡ δυτικὴ Ἑλλάς δὲν συμπεριείχετο εἰς τὴν κατὰ Τρωάδος συνωμοσίαν, ὅπου νὰ ἰσχύῃ ἡ μαρτυρία. Φαίνεται οὖν, ὅτι ἡ ὁμωνυμία

ἐπροξενούσαν περισσοτέραν ἀηδίαν, ἢ περιέργειαν. Ἀπεφασίσαμεν νὰ πηγαίνωμεν κατ' εὐθεΐαν εἰς τὴν Ἀμβρακίαν (Ἄρταν), ἀπὸ ἓναν δρόμον πολλὰ σύντομον, πλὴν ἀρκετὰ σκληρόν¹.

Αὕτῃ ἡ πόλις, ἀποικία τῶν Κορινθίων², εἶναι κειμένη πλησίον ἑνὸς κόλπου, ὅστις ἔχει τὸ ἴδιον ὄνομα τῆς Ἀμβρακίας³. ὁ ποταμὸς Ἄραχθος τρέχει εἰς τὰ δυτικὰ μέρη της. Εἰς τὸ ἀνατολικόν της εἶναι ἓνας λόφος, ὅπου ἔκτισαν μίαν ἀκρόπολιν. Τὰ τεῖχη της ἔχουσι περίπου εἰκοσιτέσσαρα στάδια περίμετρον⁴ (2268 ὀργυιές). Εἰς τὰ ἔνδον, τὰ βλέμματα ἐφέλκονται ἀπὸ τοὺς ναοὺς καὶ ἄλλα εὐμορφα μνήματα⁵, εἰς τὰ ἔξω ἀπὸ εὐφόρους πεδιάδας ὅπου ἐκτείνονται μακράν⁶. Ἡμεῖς ἐκαθήσαμεν μερικὰς ἡμέρας καὶ ἐπήραμεν γενικὰ σημειώματα τῆς Ἡπείρου.

Ὁ Πίνδος, κατ' ἀνατολάς, καὶ ὁ κόλπος τῆς Ἄρτας, πρὸς μεσημβρίαν, διαχωρίζουσι τρόπον τινὰ τὴν Ἡπειρον ἀπὸ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα. Πολλὰ ἄλυσίδες βουνῶν σκεπάζουσι τὰ ἐνδοτέρω τοῦ τόπου. Πρὸς τὰ παραθαλάσσια εὐρίσκει τινὰς χαριεστάτας θεάς καὶ εὐφόρους πεδιάδας⁷. Μεταξὺ τῶν ποταμῶν ὅπου τὴν δροσίζουσιν, ἔξέχει ὁ Ἀχέρων (Καλαμᾶς), ὅστις εἰσβάλλει εἰς ἓνα βάλτον τοῦ ἰδίου ὀνόματος, καὶ ὁ Κωκυτὸς (ποτάμι τῆς Πάργας), τοῦ ὁποίου τὸ νερὸν εἶναι μιᾶς ἀηδοῦς γεύσεως⁸. Ὅχι μακράν ἀπ' ἐκεῖ εἶναι ἓνα μέρος ὀνομαζόμενον Ἀόρνη ἢ Ἀβούρνη, ὅπουθεν ἐξατμίζονται ἀναθυμιάσεις καὶ μολύνουσι τὸν ἀέρα⁹. Εἰς αὐτὸ τὸ σχέδιον γνωρίζει τινὰς εὐκόλως τὸν τόπον, ὅπου εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους

ἐξηπάτησε τὸν θεῖον αὐτὸν συγγραφέα. Πλὴν, ἀμφότεραι ὀρεῖναί, δυσχεῖμεροι, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν σχεδὸν παράλληλον κείμεναι.

1. Λίβ. αὐτόθ. κεφ. 15.

2. Θουκυδ. βιβλ. 2, κεφ. 80.

3. Στράβ. βιβλ. 7, σελ. 325.

4. Λίβ. βιβλ. 38, κεφ. 4.

5. Δικαίαρ. στίχ. 28, ἀπ. γεωγ. τόμ. 2, σελ. 3.

6. Πολύβ. κεφ. 27, σελ. 827 καὶ 828. Λίβ. βιβλ. 38, κεφ. 3.

7. Στράβ. σελ. 324.

8. Πaus. βιβλ. α', κεφ. 17, σελ. 40.

9. Ὁ αὐτός, βιβλ. 9, κεφ. 30, σελ. 768. Πλίν. βιβλ. 4, κεφ. α', σελ. 188.

ἔθεσαν τὸν ἄδην. Ἐπειδὴ ἡ Ἑπειρος ἦτον τότε ἡ τελευταία ἐγνωσμένη ἐπαρχία πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος, αὐτὴ ἐνομιζέτο ὡς ὁ χῶρος τοῦ ζόφου. Καθ' ὅσον ὁμως τὰ σύνορα τοῦ κόσμου ὠπισθοδρόμησαν πρὸς τὸ ἴδιον μέρος, ὁ ἄδης ἀλλάξε τοποθεσίαν, καὶ μετετέθη ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, πάντοτε πρὸς τὰ μέρη ὅπου τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐφαίνετο νὰ σβήνῃ.

Ἡ Ἑπειρος ἔχει πολλοὺς λιμένας μετρίως καλοὺς. Προάγει ὁ τόπος, μεταξὺ ἄλλων πραγμάτων, καὶ ἄλογα ὀγλήγορα εἰς τὸ τρέξιμον¹, καὶ μανδρόσκυλα, εἰς τὰ ὅποια ἐμπιστεύονται τὴν φύλαξιν τῶν ποιμνίων, καὶ ὅπου ἔχουσιν ἓνα τι παρόμοιον μὲ τοὺς Ἑπειρώτας· τοῦτο εἶναι ὅτι ὀλίγον τίποτες ἀρκεῖ νὰ τὰ βάλῃ εἰς μανίαν². Μερικὰ τετράποδα εἶναι ἐνὸς ὑπερβολικοῦ μεγέθους. Πρέπει νὰ εἶναι τινὰς ὀρθός, ἢ ὀλίγον σκυμμένος, διὰ νὰ ἀρμέξῃ τὰς ἀγελάδες, αἱ ὅποια δίδουσι μίαν μεγάλην ποσότητα γάλακτος³.

Ἦκουσα νὰ διηγοῦνται διὰ μίαν βρύσιν, ὅπου εἶναι εἰς τὸν τόπον τῶν Χαονίων⁴. Διὰ νὰ ἐβγάλωσι τὸ ἄλας ὅπου ἐμπεριέχουσι τὰ νερά της, τὰ βράζουσι καὶ τὰ ἐξατμίζουν. Τὸ ἄλας, ὅπου μένει, εἶναι λευκὸν ὡσὰν τὸ χιόνι⁵.

Ἐξω ἀπὸ μερικὰς ἐλληνικὰς ἀποικίας καταστημένas εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑπείρου⁶, διαχωρίζονται εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον δεκατέσσαρα παλαιὰ γένη, βάρβαρα τὰ περισσότερα, διαμοιρασμένα εἰς ἀπλὰς ἐνορίας⁷. Μερικὰ μὲν, ὅπου ἐφάνησαν εἰς τινὰς ἐποχάς, ὑποκείμενα εἰς διάφορα διοικήσεων εἶδη⁸. ἄλλα, καθὼς οἱ Μολοσσοί, οἵτινες περίπου τῶν ἐννεακοσίων χρόνων, ὑπόκεινται εἰς ἡγεμόνας τῆς ἰδίας γενεᾶς. Εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας καὶ εὐ-

1. Ἀχιλλ. Τάτ. βιβλ. α' στίχ. 420.

2. Αἰλιαν. περὶ ζώων βιβλ. 3, κεφ. 2. Σουῖδ. εἰς Μολοσ.

3. Ἀριστοτ. ἱστ. ζώων βιβλ. 3, κεφ. 21, τόμ. α', σελ. 812.

4. Οἱ περίξ τῆς Χειμάρρας.

5. Ὁ αὐτ. μετεωρ. βιβλ. 2, κεφ. 3.

6. Δημοσθ. περὶ Ἀλων. σελ. 73.

7. Θεοφρ. ἀπολ. Στράβ. βιβλ. 7, σελ. 323. Σκύλαξ, περίπλ. ἀπ. γεωργ. μιν. τόμ. α', σελ. 2.

8. Ὁμ. Ὀδυσ. ξ, στίχ. 315. Θουκ. βιβλ. 2, κεφ. 80.

γενεστέρας τῆς Ἑλλάδος· αὐτὴ κατάγεται ἀπὸ τὸν Πύρρον, υἱὸν τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ οἱ ἀπόγονοί του ἐξουσίασαν κατὰ διαδοχὴν ἕναν θρόνον ὅπου δὲν ἐδοκίμασε ποτὲ τὸ μικρότερον κλόνισμα. Μερικοὶ φιλόσοφοι ἀποδίδουσι τὴν διάρκεισιν αὐτοῦ τοῦ βασιλείου εἰς τὴν ὀλιγότητα τῶν ἐπαρχιῶν ὅπου περιεῖχεν ἄλλοτε. Δογματίζουσιν ὅτι, ὅσον ὀλιγωτέραν δύναμιν ἔχουσιν οἱ αὐτοκράτορες, τόσον ὀλιγωτέραν φιλοδοξίαν καὶ κλίσιν εἰς τὸν δεσποτισμόν¹. Ἡ διαμονὴ αὐτοῦ τοῦ βασιλείου διαρκεῖ ἐξ αἰτίας μιᾶς σταθερᾶς συνηθείας. Ὅταν ἕνας ἡγεμὼν φθάνη εἰς τὸ διάδημα, τὸ ἔθνος συνάζεται εἰς μίαν ἀπὸ τὰ πρῶτας πόλεις. Ὑστερον ἀπὸ τὰς ἱεροπραξίας, ὅπου διατάττει ἡ θρησκεία, ὁ αὐτοκράτωρ καὶ οἱ ὑπῆκοοι ὑπόσχονται, δι' ἑνὸς ὅρκου ἐκφωνουμένου ἔμπροσθεν τῶν θυσιαστηρίων, ὁ μὲν νὰ βασιλεύῃ κατὰ τοὺς νόμους, οἱ δὲ νὰ διαφενδεύωσι τὴν βασιλείαν καθὼς διαλαμβάνουσιν οἱ ἴδιοι νόμοι².

Αὐτὴ ἡ συνηθία ἄρχισεν εἰς τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Ἐγινε τότε μία λαμπρὰ μεταβολὴ εἰς τὴν διοίκησιν καὶ εἰς τὰ ἥθη τῶν Μολοσσῶν³. Ἐνας ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς των, ἀποθαίνοντας, ἄφησεν ἕνα μόνον υἱόν. Τὸ ἔθνος, ὄντας βέβαιον ὅτι τίποτε δὲν ἤμποροῦσε νὰ τὸ χρησιμεύσῃ τόσον, ὅσον ἡ ἀνατροφὴ τοῦ νέου τούτου ἡγεμόνος, ἐνεχείρισε τὴν φροντίδα εἰς φρονίμους ἀνθρώπους, οἵτινες ἔβαλαν σκοπὸν νὰ τὸν ἀναθρέψωσι μακρὰν ἀπὸ τὰς ἡδονὰς καὶ τὴν κολακείαν. Τὸν ἐπῆγαν εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ συνέβη εἰς μίαν δημοκρατίαν τὸ νὰ διδαχθῇ τὰ ἀμοιβαῖα χρέη τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν ὑπηκόων. Ἐπιστρέφοντας εἰς τὸ βασίλειόν του, ἔδωκε ἕνα μέγα παράδειγμα· εἶπεν εἰς τὸν λαόν: «Ἐγὼ ἔχω πολλὴν δύναμιν, θέλω νὰ τὴν περιορίσω». Κατέστησεν ἕνα συνέδριον, νόμους καὶ πολιτάρχας. Παρευθὺς σπουδὴ καὶ αἱ τέχναι ἤνθησαν, διὰ μέσου τῶν φροντίδων καὶ τῶν παραδειγμάτων του. Οἱ Μολοσσοί, ὅπου τὸν λατρεύουσιν, ἡμέρευσαν τὰ ἥθη τους, ἐπῆραν ἐπάνω εἰς τὰ βάρβαρα ἔθνη τῆς Ἡπείρου τὴν ὑπεροχὴν ὅπου δίδουσιν αἱ ἐπιστῆμαι.

1. Ἀριστ. περὶ δημοκρ. βιβλ. 5, κεφ. 11, τόμ. 2, σ. 405.

2. Πλούτ. εἰς Πύρρ. τόμ. α', σελ. 385.

3. Ὁ αὐτὸς αὐτόθ. σελ. 383. Ἰουστιν. βιβλ. 17, κεφ. 3.

Μαντεῖον τῆς Δωδώνης

Εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ βόρεια μέρη τῆς Ἡπείρου εἶναι ἡ πόλις Δωδώνη. Ἐκεῖ εὐρίσκεται ὁ ναὸς τοῦ Διὸς¹ καὶ τὸ πλεον ἀρχαῖον μαντεῖον τῆς Ἑλλάδος². Αὐτὸ τὸ μαντεῖον ὑπῆρχεν ἀπὸ τὸν καιρὸν ὅπου οἱ κάτοικοι ἐκείνων τῶν ἐπαρχιῶν εἶχον μόνον μίαν συγχυσμένην ιδέαν τῆς θεότητος. Καὶ μὲ ὅλον τοῦτο ἐκίνουν ἤδη τὰ ὑποπτευόμενα βλέμματά των εἰς τὸ μέλλον — τόσον ἀληθεύει ὅτι ἡ ἔφεσις τοῦ νὰ τὸ γνωρίσῃ τινὰς εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας ἀρρωστίας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ὥσπερ καὶ ἀπὸ τὰς πλεον ὀλεθρίους! Ἐγὼ προσθέτω ὅτι εἶναι μία ἄλλη ἀκόμη, ἥτις δὲν εἶναι ἥττον ἀρχαιότερα μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων εἶναι τὸ νὰ ἀνάγωσιν εἰς ὑπερφυσικὰς αἰτίας, ὅχι μόνον τὰ ἀποτελέσματα τῆς φύσεως, ἀλλ' ἀκόμη τὰς συνηθείας καὶ τὰ καταστήματα, ὧν τὴν ἀρχὴν ἀγνοοῦσιν. "Ὅταν καταδεχθῇ τινὰς ν' ἀκολουθήσῃ τὲς σειρὰς τῶν παραδόσεών των, διακρίνει ὅτι καταντοῦσιν ὅλαι εἰς τεράστια. Ἦτον ἀναγκαῖον ἓνα, χωρὶς ἀμφιβολίαν, διὰ νὰ θεσπίσῃ τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης, καὶ ἰδοὺ πῶς αἱ ἱέρειαι τοῦ ναοῦ τὸ διηγοῦνται³:

Μίαν ἡμέραν, δύο μαῦραι περιστεραι ἐπέταξαν ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐστάθησαν ἡ μία εἰς τὴν Λιβύαν καὶ ἡ ἄλλη εἰς τὴν Δωδώνην. Αὕτῃ ἡ ὑστερινή, καθήσασα ἐπάνω εἰς μίαν δρυῖν, ἐπρόφερεν αὐτὰ τὰ λόγια μὲ μίαν εὐληπτον φωνήν: «ἀνεγείρετε ἐδῶ ἓνα μαντεῖον εἰς τιμὴν τοῦ Διός». Ἡ ἄλλη περιστερὰ προσεδιόρισε τὸ ἴδιον εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Λιβύας. Καὶ οἱ δύο ἐθεωρήθησαν ὡς διερμηνευταὶ τῶν θεῶν. Ὅσον ματαία καὶ ἂν εἶναι αὕτῃ ἡ διήγησις, φαίνεται πῶς νὰ ἔχῃ μίαν πραγματικὴν βάσιν. Οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς βεβαιώνουσιν ὅτι δύο ἱέρειαι ἔφερον ἄλλοτε τὰ ἱερά των ρητὰ εἰς τὴν Δωδώνην, ὁμοίως καὶ εἰς τὴν Λιβύαν. Εἰς δὲ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς Ἡπείρου ἡ αὕτῃ λέξις δηλοῖ μίαν περιστερὰν καὶ μίαν γυναῖκα γραῖαν⁴.

1. Λέγεται τὴν σήμερον ἡ Παλαιὰ Ἀγία Παρασκευή.

2. Ἡρόδοτ. βιβλ. 2, κεφ. 52.

3. Ἡρόδοτ. βιβλ. 2, κεφ. 55.

4. Στράβ. βιβλ. 7, ἀπολ. γεωγ. μετ. τομ. 2, σελ. 103. Σερβ. εἰς Βιργ.

Ἡ Δωδώνη κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Τομάρου ὄρους (Δρύσκου), ὅπουθεν ἐξέρχεται πλῆθος ἀενάων πηγῶν¹. Αὕτῃ χρεωστεῖ τὴν δόξαν καὶ τὸν πλοῦτον τῆς εἰς τοὺς ξένους ὅπου ἔρχονται νὰ συμβουλευθῶσι τὸ μαντεῖον τῆς. Ὁ ναὸς τοῦ Διὸς καὶ αἱ στοαί, ὅπου τὸν περιτριγυρίζουσιν, εἶναι στολισμένα με ἀναρίθμητα εἰδωλα καὶ με ἀφιερώματα σχεδὸν ἀπ' ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς². Τὸ ἱερὸν δάσος ἀνεγείρεται ἐκεῖ κοντά³. Μεταξὺ τῶν δρυῶν, ἀφ' ὧν συνίσταται, εἶναι μία ὀνομαζομένη ἱερὰ ἢ προφητικὴ. Ἡ εὐλάβεια τῶν λαῶν τὴν καθιέρωσε πρὸ πολλῶν αἰώνων⁴.

Ὅχι μακρὰν ἀπὸ τὸν ναόν, εἶναι μία πηγὴ, ἥτις καθ' ἐκάστην εἶναι ξηρὰ τὸ μεσημέρι καὶ τὰ μεσάνυκτα εἰς τὴν μεγαλυτέραν πλημμύραν τῆς. Καθ' ἡμέραν δὲ αὐξάνει καὶ ὀλιγοστεύει ἀνεπαίσθητως μεταβαλλομένη ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην κατάστασιν. Λέγουσιν ὅτι παρασταίνει ἓνα ἰδιαίτερον φαινόμενον ἀκόμη: Μὲ ὅλον ὅπου τὰ νερά τῆς εἶναι ψυχρὰ καὶ σβήνει τὲς λαμπάδες ὅπου βυθίζουσιν ἐκεῖ, αὕτῃ ἀνάπτει τὲς σβησμένες ὅπου προσεγγίζει τινὰς ἕως εἰς ἓνα κάποιον διάστημα⁵. Τὸ δάσος τῆς Δωδώνης εἶναι περιτριγυρισμένον ἀπὸ βάλτους, πλὴν ἡ γῆ εἶναι εὐφορωτάτῃ ἐν γέ-

ἐκλογ. 9, στίχ. 13, σχολ. Σοφοκ. εἰς Τραχιν. στίχ. 175. Ὑπόμν. τῆς Φιλολ. Ἀκ. τόμ. 5. Ἱστορ. σελ. 35.

1. Στράβ. βιβλ. 7, σελ. 328, Θεόπομπ. ἀπ. Πλίν. βιβλ. 4, κεφ. α', σελ. 188.

2. Πολύβ. βιβλ. 4, σελ. 331, βιβλ. 5, σελ. 358.

3. Σερβ. εἰς Βιργ. γεωγρ. α', στίχ. 149.

4. Πausαν. βιβλ. 8, σελ. 643.

5. Πλίν. βιβλ. 2, κεφ. 103, τόμ. α', σελ. 120. Μελ., βιβλ. β', κεφ. γ'. — Ἐδιηγοῦντο σχεδὸν τὸ ἴδιον διὰ τὴν καυστικὴν πηγὴν κειμένην τρεῖς ὥρας μακρὰν ἀπὸ τὴν Γρενὸμπλ (εἰς τὴν Φράντζαν) καὶ θεωρημένην διὰ πολλοῦ χρόνου ὥσάν ἓνα τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τῆς ἐπαρχίας Δοφινέ. Τὸ θαῦμα ὁμῶς ἐχάθη, εὐθύς ὅπου ἠθέλησαν νὰ λάβωσι τὸν κόπον νὰ ἐξερευνήσωσι τὴν αἰτίαν. (Ὑπομν. τῆς Ἀκαδ. τῶν Ἐπιστ. τοῦ 1699, σελ. 23. Ἱστορ. τῶν δεισιδ., πράξ. τόμ. α', σελ. 44).

νει καὶ βλέπει τινὰς πολυάριθμα ποίμνια νὰ περιέρχωνται εἰς ὠ-
ραίας πεδιάδας¹.

Ἀκολουθοῦντες τὸν δρόμον μας, εἶδαμεν ἐκ δεξιῶν τὰ νησία τῆς
Ἰθάκης καὶ τῆς Κεφαλληνίας, ἐξ ἀριστερῶν τὰ παραθαλάσσια τῆς
Ἀκαρνανίας (τοῦ Ξηρομέρου). Εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν τὴν τελευ-
ταίαν ἐπαρχίαν μερικαὶ μεγάλαι πόλεις², μία ποσότης μικρῶν ὠχυ-
ρωμένων χωρίων³, πολλὰ γένη διαφόρων γενεαλογιῶν⁴, συντρο-
φευμένα ὅμως εἰς μίαν γενικὴν συμμαχίαν, καὶ σχεδὸν πάντοτε εἰς
πόλεμον ἐναντίον τῶν Αἰτωλῶν γειτόνων τους, τῶν ὁποίων ὁ τόπος
εἶναι χωρισμένος ἀπὸ τὸν ἐδικόν τους διὰ τοῦ Ἀχελώου ποταμοῦ
(Ἀσπροπόταμο). Οἱ Ξηρομερίται εἶναι πιστοὶ εἰς τὸν λόγον τους,
καὶ καθ' ὑπερβολὴν ζηλωταὶ τῆς ἐλευθερίας
τῶν⁵.

Ἀφοῦ ἐπεράσαμεν τὴν προχοὴν τοῦ Ἀσπροποτάμου, ἐπλέο-
μεν μίαν ὀλόκληρον ἡμέραν τὰ παραθαλάσσια τῆς Αἰτωλίας⁶. Αὐ-
τὸς ὁ τόπος, ὅπου εὐρίσκει τινὰς εὐφόρους πεδιάδας, κατοικεῖται
ἀπὸ ἓνα πολεμικὸν ἔθνος⁷, καὶ διηρημένον εἰς διάφορα στίφη, ὧν
τὰ περισσότερα δὲν εἶναι ἑκπαλαι Ἕλληνες, καὶ μερικὰ φυλάττου-
σιν ἀκόμη τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας των βαρβαρότητος, ὁμιλοῦντες
μίαν γλῶσσαν δυσκολωτάτην εἰς τὸ νὰ τὴν καταλάβῃ τινὰς, ζοῦν-
τες μὲ κρέας ὠμόν, ἔχοντες διὰ οἰκήματα χῶρες χωρὶς διαφένδευ-
σιν⁸.

1. Ἀπολλ. εἰς Στράβ. βιβλ. 7, σελ. 328. Ἡσίοδ. ἀπ. σχολ. Σοφοκλ., εἰς
Τραχιν., στίχ. 1183.

2. Θουκυδ. βιβλ. 2, κεφ. 102.

3. Διόδ. Σικελ. βιβλ. 19, σελ. 708.

4. Στράβ. βιβλ. 7, σελ. 321.

5. Πολύβ. βιβλ. 4, σελ. 299.

6. Δικαίαρχ. στάσ. Ἑλλάδ. στίχ. 63, σελ. 5. Σκύλ. περίπ. σελ. 14.

7. Στράβ. βιβλ. 10, σελ. 450. Παλμ. Ἑλλάς πάλαι σελ. 423.

8. Θουκυδ. βιβλ. 3, κεφ. 94.

[Ἐκ τῶν Κεφ. ΛΖ΄· ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὶς πόλεις τῆς Ἀχαΐας]

Ὅλοι ἔχουσι τὸ προνόμιον νὰ στείλωσιν ἀπεσταλμένους εἰς τὴν συνηθισμένην συνέλευσιν, ἥτις γίνεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους των, πρὸς τὸ μέσον τῆς ἀνοιξέως¹. Ἐκεῖ κάμνουσι τοὺς κανονισμοὺς ὅπου ἀπαιτοῦσιν αἱ περιστάσεις, ὀνοματίζουσι τοὺς πολιτάρχας ὅπου θὲ νὰ τοὺς βάλωσιν εἰς πρᾶξιν καὶ ὅπου ἡμποροῦσι νὰ σημειώσωσι μίαν συνέλευσιν ἔξω τῆς τάξεως ὅταν ἐπισυμβαίνει κανένας πόλεμος, ἢ πρέπει νὰ συμβουλευθῶσι περὶ τινος συμμαχίας².

Ἡ διοίκησις κινεῖται, ἔν' οὕτως εἴπω, ἀφ' ἑαυτοῦ της. Εἶναι μία δημοκρατία, ἥτις χρεωστεῖ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν σύστασιν της εἰς ξεχωριστὰ περιστατικά. Ἐπειδὴ ὁ τόπος εἶναι πτωχός, χωρὶς ἐμπόριον καὶ σχεδὸν χωρὶς φιλεργίαν, οἱ πολῖται χαίρονται ἐκεῖ ἐν εἰρήνῃ τὴν ἰσοτιμίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ὅπου μία γνωστικὴ νομοθεσία τοῖς προξενεῖ. Ἐπειδὴ καὶ μεταξὺ αὐτῶν δὲν ἠγέρθησαν νόες ταραχώδεις³, δὲν γνωρίζουσι τὴν φιλοδοξίαν τῶν κατακτήσεων καί, ἔχοντες ὀλίγην συναναστροφὴν μὲ τὰ διεφθαρμένα ἔθνη, δὲν μεταχειρίζονται ποτὲ τὸ ψεῦδος οὔτε τὴν ἀπάτην, σχεδὸν καὶ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν των⁴.

Τέλος πάντων, ἐπειδὴ καὶ ὅλοι αἱ πόλεις ἔχουσι τοὺς αὐτοὺς νόμους καὶ τὰ αὐτὰ κριτήρια, αὐταὶ σχηματίζουσιν ἓν μόνον σῶμα, μίαν μόνην ἐπαρχίαν, καὶ βασιλεύει ἀναμεταξύ των μία ἁρμονία, ἥτις διαμοιράζεται εἰς τὰς διαφόρους κλάσεις τῶν πολιτῶν⁵. Ἡ ἐξοχότης τῆς διαταγῆς των καὶ ἡ εἰλικρίνεια τῶν πολιτάρχων των εἶναι τοιοῦτως ἐγνωσμένα, ὅπου εἶδον ἄλλοτε τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, βεβαρημένους ἀπὸ τὰς διχονοίας των, νὰ στρέψωσιν εἰς αὐτὸν τὸν λαὸν διὰ νὰ τὰς τελειώσῃ, καὶ μερικαὶ ἀπ' αὐτῶν νὰ σχηματίσωσιν ἓνα συνασπισμὸν παρόμοιον μὲ τὸν αὐτῆς. . .

.

1. Πολύβ. βιβλ. 4, σελ. 305, βιβλ. 5, σελ. 350. Στράβ. αὐτ. σελ. 385.

2. Πολύβ. νομ. σελ. 855.

3. Πολύβ. βιβλ. 2, σελ. 125.

4. Ὁ αὐτ., αὐτ. βιβλ. 13, σελ. 672.

5. Ἰουστ. βιβλ. 34, κεφ. α'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ'

᾽Οδοιπορία εἰς τὴν ᾽Ηλείαν^(α) — ᾽Ολυμπιακοὶ ἀγῶνες

Ἡ ᾽Ηλεία εἶναι ἓνας μικρὸς τόπος, τοῦ ὁποίου τὰ παραθαλάσσια καταβρέχονται ἀπὸ τὸ ᾽Ιόνιον πέλαγος, καὶ διαιρεῖται εἰς τρεῖς κοιλάδας. Εἰς τὴν ἀρκτικωτέραν εἶναι ἡ πόλις ᾽Ηλῖς^(β), κειμένη πρὸς τὸν Πηνεὸν ποταμόν^(γ), τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ὅχι ὅμως τόσον μεγάλον ὥς ἐκεῖνον τῆς Θετταλίας. Ἡ μεσαία κοιλὰς εἶναι περίφημος διὰ τὸν ναὸν τοῦ Διός, κείμενον πλησίον τοῦ ᾽Αλφειοῦ ποταμοῦ^(δ), καὶ ἡ ἐσχάτη καλεῖται Τριφυλία.

Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ τοῦ μέρους ἐχάρησαν πολὺν καιρὸν μίαν ἄκραν εἰρήνην. Ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Ἑλλάδος εἶχον συμφωνήσει νὰ τοὺς θεωρῶσιν ὡς ἀφιερωμένους εἰς τὸν Δία καὶ νὰ τοὺς εὐλαβῶνται, εἰς τρόπον ὅπου τὰ ξένα στρατεύματα κατέθετον τὰ ὅπλα των ὅταν εἰσέβαινον, καὶ τὰ ἐλάμβανον μόνον ὅταν ἐβγαινόν¹. Σπανίως χαίρονται τὴν σήμερον αὐτὸ τὸ προνόμιον. Ἐν τοσοῦτῳ, μὲ ὅλους τοὺς περαστικούς πολέμους, εἰς τοὺς ὁποίους εὐρέθησαν ἐκκείμενοι κατὰ τοὺς ὑστερινοὺς τούτους καιροὺς, μὲ ὅλας τὰς διχονοίας ὅπου ἀναβράζουσιν ἀκόμη εἰς μερικὰς πόλεις, ἡ ᾽Ηλεία εἶναι ὁ ἀφθονώτερος καὶ πολυανθρωπότερος τόπος τῆς Πελοποννήσου².

(α) Ὅρα τὴν Χάρταν.

(β) Καλοσκοπί.

(γ) Ποτάμι Γαστούνης.

(δ) Ρουφιᾶ.

1. Στράβ. βιβλ. 8, σελ. 358.

2. Πολύβ. βιβλ. 4, σελ. 336.

Αἱ πεδιάδες τῆς, σχεδὸν ὅλοι καρποφόροι¹, εἶναι γεμᾶται ἀπὸ φιλεργοὺς σκλάβους. Ἡ γεωργικὴ ἀνθεῖ, ἐπειδὴ ἡ διοίκησις ἔχει διὰ τοὺς γεωργοὺς τὴν προσοχὴν ὅπου ἀνήκει αὐτοῖς τοῖς ὠφελίμοις πολίταις. Ἐχουσιν οἰκεῖα κριτήρια ὅπου κρίνουν τὰς κρισολογίας των μὲ τελευταίαν ἀπόφασιν, καὶ δὲν εἶναι ὑπόχρεοι νὰ διακόψωσι τὰ ἔργα των διὰ νὰ ἔλθωσιν εἰς τὰς πόλεις νὰ διακονεύσωσι μίαν ἄδικον κρίσιν ἢ πολὺν καιρὸν ἀναβαλλομένην. Πολλὰ πλούσια γενεὰ περνοῦσιν εἰρηνικὰ τὰς ἡμέρας των εἰς τὰς πεδιάδας, καὶ εἶδα μερικοὺς τριγύρω τῆς Ἡλιδος, ἐκ τῶν ὁποίων κανέναν εἰς δύο ἢ τρεῖς γενεὰς δὲν ἐπάτησεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν πόλιν².

.

Τίποτες δὲν δίδει περισσοτέραν λαμπρότητα εἰς αὐτὴν τὴν ἐπαρχίαν, ὥσάν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, πανηγυριζόμενοι κάθε τέσσαρας χρόνους εἰς τιμὴν τοῦ Διός. Κάθε πόλις τῆς Ἑλλάδος ἔχει ἑορτάς, αἱ ὁποῖαι ἐνώνουσι τοὺς κατοίκους. Τέσσαρες μεγάλοι πανηγύρεις συνενώνουσιν ὅλα τὰ γένη τῆς Ἑλλάδος. Τὰ Πύθια, ἢ τῶν Δελφῶν, τὰ Ἰσθμια, τῆς Κορίνθου, τὰ Νέμεα, καὶ τὰ Ὀλύμπια. Περὶ τῶν πρώτων ὠμίλησα εἰς τὴν ὁδοιπορίαν μου τῆς Φωκίδος· θέλω ἐνασχοληθῆ εἰς τὰ τελευταῖα. Θέλει ἀποσιωπήσω τὰ ἄλλα, ἐπειδὴ καὶ παρασταίνουσιν ὅλα σχεδὸν τὰ αὐτὰ θεάματα.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, συστημένοι παρὰ τοῦ Ἡρακλέους, ἀνεκατεστήθησαν ὕστερον ἀπὸ μίαν πολυχρόνιον διακοπὴν διὰ τῶν συμβουλῶν τοῦ περιφήμου Λυκούργου καὶ διὰ τῶν φροντίδων τοῦ Ἰφίτου, αὐτοκράτορος μιᾶς τοπαρχίας τῆς Ἡλιδος³. Ἐκατὸν ὀκτὼ χρόνους ὕστερότερα ἔγραψαν πρώτην φορὰν εἰς τὸν δημόσιον κώδικα τῶν Ἡλιέων τὸ ὄνομα ἐκείνου ὅπου ἀρίστευσεν εἰς τὸν δρόμον τοῦ σταδίου⁴. Ἐλέγετο Χόρηβος. Αὐτὴ ἡ συνήθεια ἐπηκολούθησε, καὶ ἐκ τούτου ἐκείνη ἡ ἐξακολούθησις τῶν νικητῶν, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα, σημειώνοντας τὰς διαφόρους Ὀλυμπιάδας, σχηματίζουν

1. Στράβ. βιβλ. 8, σ. 334. Παυσ. βιβλ. 5, κεφ. 4, σελ. 381.

2. Πολύβ. αὐτ.

3. Ἀριστοτ. ἀπ. Πλουτάρ., εἰς Λυκούργ. τ. Α' σελ. 39.

4. Φερρ. ὑπὲρ χρονολ. σ. 162.

τόσα στικτὰ σημεῖα διὰ τὴν χρονολογίαν. Ἐμελλε νὰ πανηγυρίσωσι τοὺς ἀγῶνας τὴν ἑκατοστὴν ἑκτὴν φορὰν, ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἡλιδά(α).

Ὅλοι οἱ κάτοικοί της ἐτοιμάζοντο εἰς αὐτὴν τὴν σεβασμίαν πανήγυριν. Εἶχον δημοσιεύσει ἤδη τὸ ψήφισμα ὅπου ἀπαιωρεῖ κάθε ἐχθρικὸν κίνημα¹. Τὰ στρατεύματα ὅπου ἤθελον ἔμβει τότε εἰς αὐτὴν τὴν ἱερὰν γῆν², ἤθελον καταδικασθῇ εἰς μίαν ποινὴν πληρωμῆς δύο μνῶν (180 λίβρες) ὁ κάθε στρατιώτης³.

.

Ἐγὼ ἤθελα ἐκπλαγῇ διὰ τὴν μεγάλην προσοχὴν ὅπου ἔβαλλον εἰς τὴν πανήγυριν τῶν ἑορτῶν των, ἂν δὲν ἤθελα γνωρίζει τὴν λάβραν ὅπου ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες διὰ τὰ θεάματα, καὶ τὸ πραγματικὸν κέρδος ὅπου οἱ Ἡλεῖοι καρποῦνται ἀπὸ αὐτὴν τὴν πανδημίαν.

Ἀφοῦ εἶδομεν ὅλα ἐκεῖνα ὅσα ἤμποροῦσαν νὰ μᾶς φανῶσιν ἄξια, τόσον εἰς τὴν Ἡλιδά, ὅσον καὶ εἰς τὴν Κυλλήνην(β), ὅπου τῇ χρησιμεύει ὡς λιμὴν, ἥτις εἶναι μακρὰν αὐτῆς 120 στάδια⁴(γ), ἐμισεύσαμεν διὰ τὴν Ὀλυμπίαν. Δύο δρόμοι πηγαίνουσιν ἐκεῖ. Ὁ ἓνας ἀπὸ τὴν πεδιάδα, καὶ ἔχει 300 στάδια μᾶκρος⁵, ὁ ἄλλος ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ ἀπὸ τὴν χώραν Ἀλεσιαῖον, ὅπου γίνεται κάθε μῆνα ἓνα μεγάλον πανηγύρι⁶. Ἐκλέξαμεν τὴν πρώτην. Διεπεράσαμεν καρποφόρους τόπους, καλλιεργημένους καλὰ, ποτισμένους ἀπὸ διάφορα ποτάμια, καὶ ἀφοῦ εἶδομεν, ἀπερνῶντες, τὰς πόλεις Δισπόντιον καὶ Λετρίνας⁷, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

(α) Τῷ ἔαρι τοῦ 356 ἔτ. π. Χ.

(β) Καλογραῖα.

(γ) Ὡρα 4 καὶ μισήν.

1. Αἰσχίν. ψευδονόμ. σ. 397. Παιουσ. βιβλ. 5, κεφ. 20, σ. 427.

2. Διόδ. Σικ. βιβλ. 14, σ. 248.

3. Θουκυδ. βιβλ. 5, κεφ. 49.

4. Παιουσ. βιβλ. 6, κεφ. 26, σ. 518. 11. Στράβ. βιβλ. 8, σ. 367. Παιουσ. βιβλ. 6, κεφ. 22, σ. 510.

5. ὦρ. καὶ 850 ὀργυῖες.

6. Στράβ. αὐτ. σ. 341.

7. Ξενοφ. Ἑλλ. βιβλ. 3, σ. 491. Στράβ. αὐτ. σ. 357. Παιουσ. αὐτ. σ. 510.

Αὕτῃ ἡ πόλις, γνωστὴ ὁμοίως ὑπὸ τὸ ὄνομα Πίσσης¹, κεῖται πρὸς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀλφειοῦ, εἰς τὴν ὑπώρειαν ἐνὸς λόφου λεγομένου ὄρος τοῦ Κρόνου(α). Ὁ Ἀλφειὸς ἔχει τὴν πηγὴν του ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίαν², χάνεται καὶ πάλιν φαίνεται κατὰ διαστήματα³, καί, ἀφοῦ δεχθῇ τὰ ὕδατα πολλῶν ποταμίων⁴, ἐκχύνεται εἰς τὴν πλησιόχωρον θάλασσαν⁵.

Ἡ Ἀλτὶς ἐγκρύπτει εἰς τὴν περιοχὴν τῆς τὰ πλέον ἀξιοθεώρητα ἀντικείμενα. Αὐτὸ εἶναι ἓνα ἱερὸν δάσος⁶ εὐρυχωρότατον, περιτειχισμένον⁷, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ὁ ναὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, ἡ γερουσία, τὸ θέατρον⁸, καὶ ποσότης ἄλλων ωραίων κτιρίων, ἐν τῷ μέσῳ ἐνὸς ἀναριθμήτου πλήθους ἀγαλμάτων. Ὁ ναὸς τοῦ Διὸς ἐκτίσθη εἰς τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἀπὸ τὰ λάφυρα, παρμένα παρὰ τῶν Ἡλείων ἀπὸ μερικὰ γένη, τὰ ὁποῖα ἐπαναστάτησαν κατ' αὐτῶν⁹. Εἶναι κατὰ δωρικὸν τρόπον περιτριγυρισμένος μὲ κίονας, καὶ κατεσκευασμένος ἀπὸ λίθον ἐβγαλμένον ἐκ τῶν πλησίον λατομείων, ὅμως τόσον λαμπρὸν καὶ τόσον δυνατὸν (μὲ ὅλον ὁποῦ εἶναι ἐλαφρότερος), ὥσάν τὸ μάρμαρον τῆς Πάρου¹⁰. Ἐχει ὕψος 78 ποδῶν, μᾶκρος 230 καὶ πλάτος 95 (β).

Ἐνας ἐπιτήδειος ἀρχιτέκτων, Λίβων ὀνόματι, ἐπεφορτίσθη τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ τοῦ κτιρίου. Δύο λιθοξόοι ὅχι ὀλιγώτερον ἔμπειροι ἐπλούτησαν μὲ σοφὰ μίγματα τὰ μέτωπα τῶν δύο προσωπείων.

(α) Ἰδὲ τὴν χάρταν τῆς Ὀλυμπίας.

(β) Ὑψος 64 πόδας Γαλλίας· μῆκος 217· πλάτος 90.

1. Ἡρόδ. βιβλ. 2, κεφ. 7. Πίνδ. Ὀλύμπ. 2, 3, 8 καὶ τ. Στέφ., εἰς Ὀλύμπ. Πτολεμ. σ. 101.

2. Πaus. βιβλ. 5, κεφ. 7, σ. 390.

3. Ὁ αὐτ., αὐτ. βιβλ. 8, κεφ. 54, σ. 709.

4. Ὁ αὐτ., αὐτ. Στράβ. βιβλ. 8, σ. 344.

5. Στράβ. αὐτ. σ. 343.

6. Πίνδ. Ὀλύμπ. 8, στίχ. 12. Σχολ. αὐτ. Πaus. βιβλ. 5, κεφ. 10, σ. 397.

7. Πaus. αὐτ. σ. 441 καὶ 443.

8. Ξενοφ. Ἑλλ. βιβλ. 7, σ. 639.

9. Πaus. αὐτ. σ. 397.

10. Πaus. βιβλ. 5, κεφ. 10, σ. 598. Πλίν. βιβλ. 36, κεφ. 17, τ. 2, σ. 747.

χεν ἐγγίσει τὴν τρίτην πενταετηρίδα του. Τὸν ἠρωτήσαμεν. «Αὐτὸς ὁ Ἀλφειὸς —μᾶς λέγει— τοῦ ὁποίου τὰ δαψιλῇ καὶ καθαρὰ ὕδατα καρπίζουσιν αὐτὸν τὸν τόπον, ἦτον κυνηγὸς ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίαν¹. Ἐστέναζε διὰ τὴν Ἀρεθοῦσαν, ἥτις τὸν ἔφευγε, καί, διὰ ν' ἀποκρυφθῇ ἀπὸ τὰς ἐπακολουθήσεις του, κατέφυγεν εἰς τὴν Σικελίαν. Αὐτὴ μετεμορφώθη εἰς πηγὴν καὶ αὐτὸς εἰς ποταμόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἔρωτάς του τελείως δὲν εἶχε σβήσει, οἱ θεοί, διὰ νὰ στεφανώσωσι τὴν σταθερότητά του, τὸν ὠκονόμησαν μίαν ὁδὸν εἰς τὸν κόλπον τῶν θαλασσῶν, καὶ τῷ ἐσυγχώρησαν τέλος πάντων νὰ ἐνωθῇ μὲ τὴν Ἀρεθοῦσαν». Ἀναστέναξε τελειώνοντας αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁ νέος.

Ἐπεστρέφομεν συχνάκις εἰς τὴν ἱερὰν περιοχὴν. Ἐδῶ ἀθληταί, ὅπου δὲν εἶχον ἔμβει ἀκόμη εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἐρευνοῦσαν εἰς τὰ σπλάγχνα τῶν θυμάτων τὴν τύχην ὅπου τοὺς ἐπρόσμενεν². ἐκεῖ σαλπικταί, ἐπάνω εἰς ἓνα μέγα θυσιαστήριον, συναμιλλῶντο διὰ τὸ βραβεῖον, μεμονωμένον ἀντικείμενον τῆς φιλοδοξίας των· μακρύτερα, ἓνα πλῆθος ξένοι, ἀραδιασμένοι τριγύρω εἰς μίαν στοάν, ἤκουαν μίαν ἡχώ, ἥτις ἀντηχοῦσεν ἕως ἐπτὰ φορὲς τὰς λέξεις ὅπου τῇ ἐκφωνοῦσαν³. Παντοῦ μᾶς παριστάνοντο θαυμάσια παραδείγματα τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ματαιότητος· ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ ἀγῶνες ἐλκύουν ὅλους ἐκείνους ὅπου ἀπέκτησαν φήμην ἢ ὅπου θέλουσι ν' ἀποκτήσωσι μὲ τὴν προκοπὴν των, μάθησίν των ἢ πλούτη των⁴. Ἐρχονται νὰ παρρησιασθῶσιν εἰς τὰ βλέμματα ὅλου τοῦ πλήθους, πάντοτε συναγμένου πλησίον ἐκείνων, οἵτινες ἔχουσιν, ἢ ἐκείνων ὅπου καταχρῶνται κάποιαν ὑπεροχὴν.

εὐχὴν ἐκ τοῦ Κουρανίου. Τῇ αὐγῇ, ἔρχονται εἰς τὴν γέφυραν ὅπου ἐνώνει τὰ δύο κάστρα ὅλοι οἱ νέοι καὶ νέαι Τοῦρκοι, καὶ ρίπτουσιν ἕκαστος τὴν εὐχὴν εἰς τὸν Δούναβην. Ἄν πέσῃ μὲ τὰ γράμματα πρὸς τὸν οὐρανόν, ὑπανδρεῖαν καὶ παντοειδῇ εὐτυχίαν δηλοῖ· ἂν πρὸς τὸ νερόν, δυστυχίαν· εἰδὲ καὶ καταποντισθῇ, θάνατον. Συναναμίγνυνται αἱ χαροποὶ κραυγαὶ τούτων μὲ τὰ δάκρυα καὶ κατῆφειαν ἐκείνων, καί, ἅμα ἀνίσχοντος τοῦ ἡλίου, διασκορπίζεται ἡ συνάθροισις.

1. Πaus. βιβλ. 5, κεφ. 7, σ. 390.

2. Πίνδ. Ὀλύμπ. 8, στίχ. 3. Σχολ. αὐτ.

3. Πλούτ... τ. 2, σ. 502. Πaus. βιβλ. 5, κεφ. 21, σ. 434.

4. Ἰσοκρ... τ. 2, σ. 436.

Μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι μάχην ὁ Θεμιστοκλῆς ἐφάνη εἰς τὸ μέσον τοῦ σταδίου, τὸ ὁποῖον ἀντηχολόγησεν ἀπὸ εὐφημίας. Μάκρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνασχοληθῶσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας, τὰ βλέμματα ἐσταμάτησαν ἐπάνω του ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἐδειχνον εἰς τοὺς ξένους μὲ κραυγὰς χαρᾶς καὶ θαυμασμοῦ ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον ὁποῦ ἐλύτρωσε τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἐκείνη ἡ ἡμέρα ἐστάθη ἡ καλυτέρα τῆς ζωῆς του¹.

.

1. Πλουτ. Θεμιστ. τ. α', σ. 120

Ὁ σπόρος τῆς ἐλευθερίας ἀνθισμένος στὸ χέρι τοῦ Ρήγα.
Εὐλογραφία τοῦ Σπύρου Βασιλείου στὸ βιβλίο τοῦ Ἁγίου Θεόδωρου,
Ἡ Δρακογενιά, Ἀθήνα 1943.
Συλλογὴ Ν. Γρηγοράκη.